

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Ludmila Večeřová

**Zvláštní regulace závazkového vztahu mezi
dodavatelem a odběratelem potravin**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Daniel Patěk, Ph.D.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 21. 6. 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 124 305 znaků včetně mezer.

Ludmila Večeřová

V Praze dne 21. 6. 2018

Poděkování

Děkuji doc. JUDr. Danielu Pařkovi, Ph.D., za to, že se ujal vedení mé diplomové práce, za pomoc při formulování tématu, za ochotu při konzultování a za cenné rady.

Děkuji svojí rodině za pět let plných podpory, zájmu a pochopení a za všechny uklidňující telefonáty v předvečer zkoušky.

Děkuji Danovi, bez kterého bych si závěr studia nedovedla představit, za pomoc v nejtěžších chvílích a za všechno, co pro mě dělá.

Obsah

Úvod	1
1 Vztah dodavatel-odběratel potravin	3
1.1 Analýza právního vztahu a jeho zařazení do systému práva	3
1.2 Předmět vztahu – prodej potravin	4
1.3 Subjekty vztahu – dodavatel a odběratel	5
1.4 Obsah vztahu – závazky stran a smlouvy	7
1.5 Trh s potravinami v ČR	9
2 Zákon o významné tržní síle	12
2.1 Účel a rozsah regulace	12
2.2 Okolnosti přijetí	14
2.3 Reakce na přijetí zákona	16
2.4 Novelizace zákona	18
2.5 (Proti)ústavnost zákona.....	21
2.6 Podobné zákony v jiných zemích a úprava EU	24
3 Pojem významná tržní síla	27
3.1 Zákonná definice pojmu	27
3.2 Relativní a absolutní pojetí	28
3.3 Posuzování významné tržní síly	30
3.4 Relevantní trh.....	32
3.5 Významná tržní síla versus dominantní postavení	34
3.6 Nákupní aliance	35
4 Zneužití významné tržní síly	37
4.1 Nerovnovážné smluvní podmínky	39
4.2 Platby bez odpovídajícího protiplnění	41
4.3 Platby dodavatele – písemné sjednání a 3% limit.....	42

4.4	Slevy z kupní ceny	44
4.5	Platby za přijetí potravin do prodeje	45
4.6	Splatnost kupní ceny	46
4.7	Vratky	47
4.8	Požadování náhrady sankce uložené kontrolním orgánem	49
4.9	Kontroly kvality	50
4.10	Dosavadní zneužívání významné tržní síly	51
	Závěr	52
	Seznam použitých zdrojů	55

Název diplomové práce, abstrakt a klíčová slova **Chyba! Záložka není definována.**

Name of thesis, abstract and keywords..... **Chyba! Záložka není definována.**

Úvod

Téma diplomové práce jsem si vybrala s ohledem na agendu, které se věnuji ve svém zaměstnání. Při své práci na právním oddělení společnosti provozující síť hypermarketů a supermarketů mám na starost zejména přípravu smluv uzavíraných s dodavateli. Při sjednávání obchodních podmínek a při úpravách smluvních vzorů přitom pro odběratele této velikosti platí již několik let povinnost řídit se zákonem č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití. Tento zákon dopadá na odběratele potravin disponující tzv. významnou tržní silou, kteří ve vztazích s dodavateli tuto svou pozici mohou zneužívat ke sjednání jednostranně výhodných podmínek. Ačkoli toto není explicitně v zákoně uvedeno, dodavatel bez ohledu na svou velikost se vůči takovým odběratelům považuje za slabší smluvní stranu a je zákonem chráněn. Dopad této právní normy a její nedávné novelizace na dodavatelské smlouvy, jakož i samotná historie zákona mě natolik zaujaly, že jsem se rozhodla věnovat se této zvláštní právní úpravě podrobněji a rozšířit si tak své znalosti pro budoucí praxi.

Dle mého názoru vztah mezi obchodními řetězci a jejich dodavateli představuje aktuální téma, které se poměrně často skloňuje v médiích. Jde také bezesporu o problematiku blízkou laické veřejnosti, která s obchodními řetězci přichází do styku téměř denně a má na jejich praktiky mnohdy velmi negativní názory ovlivněné jak osobními zkušenostmi, tak mediálním obrazem řetězců. Odborná veřejnost se k tématu také neřídka vyjadřuje, nicméně množství odborné literatury, která se věnuje problematice významné tržní síly a její regulace, stále není příliš vysoké. Komentář k tomuto zákonu, který sloužil při psaní mé práce jako jeden z hlavních zdrojů, byl vydán teprve na konci roku 2017, tedy 7 let poté, co zákon nabyl účinnosti. Tématice tržní síly řetězců nechybí ani evropský aspekt, jelikož Evropská unie se v oblasti potravinového dodavatelského řetězce často angažuje a vytváří formou doporučení určitý právní rámec pro jednotlivé členské státy a jejich vnitrostátní úpravu.

V první řadě se chci v tomto textu zaměřit na popsání hlavních aspektů odběratelsko-dodavatelského vztahu a jeho prvků, jakož i českého trhu s potravinami a jeho historického vývoje. Chtěla bych analyzovat situaci, jež vedla k přijetí zákona o

významné tržní síle a okolnosti jeho přijímání a novelizace. Samostatná kapitola je věnována pojmu významné tržní síly, jeho v čase se měnícímu pojetí a výkladu v kontextu soutěžního práva. Následující kapitola potom klade větší důraz na praxi a popisuje praktiky a smluvní ujednání, které zákon omezuje či přímo zakazuje, a to ve světle již zveřejněných rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže jakožto orgánu pověřeného dozorem nad dodržováním zákona a také rozsudků správních soudů vydaných v rámci následného přezkumu těchto rozhodnutí.

Ačkoli se má práce zaměřuje na jeden konkrétní právní předpis, nerada bych suplovala funkci komentáře a detailně rozebírala každé ustanovení zákona zvlášť. Spíše bych se chtěla zaměřit na využití mých praktických zkušeností získaných při přípravě a úpravě smluv. Důležitým zdrojem a inspirací pro tento text jsou i poznatky, o které se se mnou podělili zkušenější kolegové, kteří byli od počátku svědky vývoje zákona a jeho výkladu ze strany soukromých subjektů i státních orgánů a podíleli se na přizpůsobování smluvní dokumentace jeho požadavkům.

Hlavní myšlenkou mojí práce by mělo být zamyšlení se nad přínosností a efektivitou této specifické právní úpravy a vymezení pozitiv a negativ, která od své účinnosti přinesla. Důraz bude kladen na možnosti interpretace textu zákona a také na případný konflikt dvou základních principů soukromého práva, a to ochrany slabší strany, jakožto jednoho z účelů zákona na straně jedné, a principu smluvní svobody na straně druhé. Cílem je tedy komplexní zhodnocení právní úpravy a navržení případných změn, které by přispěly k lepšímu propojení legislativy a obchodní praxe a měly by v konečném důsledku pozitivní vliv jak na aktéry ústředních obchodních vztahů, tak na spotřebitele.

1 Vztah dodavatel-odběratel potravin

První kapitolu této práce bych chtěla věnovat popisu vztahu mezi dodavatelem a odběratelem potravin z obecného hlediska předtím, než se zaměřím na zvláštní úpravu, podle které získala práce svůj název. Jelikož tento vztah tvoří středobod práce a odvíjí se od něj veškerý její další obsah, považuji za důležité nejprve vymezit jeho základní charakteristiky.

1.1 Analýza právního vztahu a jeho zařazení do systému práva

Pokud bychom měli stručně definovat odběratelsko-dodavatelský vztah, dojdeme k závěru, že se jedná o právní vztah mezi dvěma subjekty, které si navzájem poskytují plnění, a to za podmínek sjednaných ve smlouvě. Celý tento vztah je potom postavený na základních prvcích, které můžeme vymezit jako jeho subjekty – ty pojmenováváme jako dodavatel a odběratel, předmět vztahu – v nejzákladnější podobě jde o prodej potravin, a obsah vztahu - práva a povinnosti subjektů. O jednotlivých prvcích podrobněji v následujících podkapitolách.

Chceme-li vztah mezi dodavatelem a odběratelem potravin zařadit do systému práva, vycházíme primárně z charakteru subjektů a z toho, jak vztah vzniká. Z povahy subjektů, které jsou osobami soukromého práva a z toho, že ani jeden z nich nevystupuje vůči tomu druhému jako subjekt svrchované veřejné moci s příslušnými pravomocemi a reprezentující veřejný zájem¹ vyplývá, že se jedná o vztah převážně soukromoprávní (ve kterém však nalezneme jistý veřejnoprávní prvek s ohledem právě na speciální zákon, který vztah z veřejnoprávního hlediska reguluje). Základem vztahu je potom nepochybně smlouva (ať už písemná či pouze ústní) jakožto právní jednání, které je dvoustranné a synallagmatické – zakládající vzájemnou povinnost stran plnit.² Jedná se tedy o vztah závazkový.

Odběratelsko-dodavatelských vztahů jako takových nalezneme s ohledem na podobu tržního hospodářství v naší společnosti širokou škálu, přičemž v rozsahu uzavírání smluv a jejich náležitosti jsou shodně regulovány právní úpravou obsaženou

¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné 1. 2. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 32. ISBN 978-80-7552-187-3.

² Tamtéž, s. 166.

zejména v ustanoveních části čtvrté zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen jako „občanský zákoník“), pojednávající o právu závazkovém. V souladu se zásadami smluvní volnosti a autonomie vůle v této úpravě převažují normy dispozitivní a oběma stranám závazkového vztahu je mnohdy ponechán široký prostor, v rámci nějž si mohou podmínky ujednat.³ Zákonodárce nicméně vzhledem k typu a povaze vzájemného plnění pokládá za podstatné některé z dodavatelsko-odběratelských vztahů regulovat přísněji, a to specifickými normami charakteru povětšinou kogentního. V případě vztahu, kterému se věnuje tato práce⁴, je touto specifickou normou zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití (dále jen jako „zákon o významné tržní síle“, případně „zákon“), kterému se budu dopodrobna věnovat v pozdějších kapitolách.

1.2 Předmět vztahu – prodej potravin

Specifičnost rozebíraného vztahu spočívá, jak už bylo uvedeno, v povaze vzájemného plnění stran. Předmětem vztahu mezi odběratelem a dodavatelem potravin je zejména, ne však výlučně, prodej (respektive dodávání a odebírání) potravin určených k následnému dalšímu prodeji koncovému zákazníkovi, tedy spotřebiteli za účelem uspokojení jeho potřeb, přání a tužeb. Tuto formu prodeje zboží či služeb nazýváme *maloobchodním prodejem*.⁵ Odběratel tedy zboží typicky neodebírá pro vlastní potřebu, ale dále jej prodává za účelem zisku. Odběratel tímto způsobem odebírá většinou i zboží nepotravinového charakteru, pro něž zákonodárce nestanovuje natolik přísné podmínky, a v práci nemám v úmyslu se této části obchodního vztahu věnovat. U dodavatele platí, že může a nemusí být zároveň výrobcem zboží, často se jedná pouze o distributora, jehož činnost spočívá v odkupování produktů od výrobce (producenta) a následném přeprodávání konečnému odběrateli.

Abychom pochopili, na jaké spektrum výrobků se právní úprava vztahuje, je třeba zjistit, co vše zákon považuje za potravinu. V českém právním řádu se uplatňuje definice potravin používaná Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č.

³ Ustanovení § 1725, věta druhá občanského zákoníku.

⁴ Ne však v případě všech vztahů mezi dodavatelem a odběratelem potravin. Jde pouze o určitý výsek v závislosti na velikosti a významu subjektů. Vztahy (subjekty) nenaplňující kritéria zákona č. 395/2009 Sb. této speciální regulaci nepodléhají.

⁵ VOJÍK, Vladimír. Specifika podnikání malých a středních podniků v tuzemsku a zahraničí. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 93. ISBN 978-80-7357-534-2.

178/2002. V článku 2 toto nařízení definuje jako potravinu „*jakoukoli látku nebo výrobek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované, které jsou určeny ke konzumaci člověkem nebo u nichž lze důvodně předpokládat, že je člověk bude konzumovat.*“⁶ Nařízení dále doplňuje negativní vymezení pojmu potravina, když mezi potraviny nezařazuje například krmiva, živá zvířata, rostliny před sklizní nebo tabákové výrobky. S výše uvedenou definicí potraviny pak pracuje český zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, jakož i zákon o významné tržní síle.

1.3 Subjekty vztahu – dodavatel a odběratel

Jak již bylo řečeno výše, odběratel a dodavatel jsou osobami soukromého práva, přičemž mohou být jak osobou fyzickou, tak osobou právnickou. V praxi se fyzické osoby objevují spíše v postavení dodavatele (např. drobní chovatelé, pěstitelé, farmáři,...), než odběratele, kde přichází v úvahu fyzické osoby provozující drobné obchody, zejména na venkově se zaměřením na koncentrovanou skupinu zákazníků. Jak odběratel, tak dodavatel jsou přitom dle českého právního řádu považováni za podnikatele, tedy samostatně vykonávají „*na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.*“⁷ Ve druhém odstavci téhož paragrafu nalezneme ještě doplňující ustanovení o tom, že v určitých případech se za podnikatele považuje „*každá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání.* Taková osoba se za podnikatele považuje *pro účely ochrany spotřebitele*“ (což v případě dodavatelsko-odběratelského vztahu nepřipadá v úvahu) „*nebo pro účely § 1963.*“⁸ Uvedené ustanovení přitom pojednává o splatnosti faktur mezi podnikateli, pokud je obsahem jejich vzájemného závazku povinnost dodat zboží nebo službu za úplat. Tedy vyložíme-li oba paragrafy ve vzájemné souvislosti, dojdeme k závěru, že ve vztahu dodavatel-odběratel jsou obě osoby vždy podnikateli, jelikož dodávání, potažmo odběr a následný prodej zboží představují bezesporu výdělečnou činnost, kterou dodavatel (resp. odběratel) vykonává na vlastní účet a odpovědnost a se záměrem činit tak soustavně (pomineme-li případnou

⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin, článek 2.

⁷ Ustanovení § 420 odst. 1 občanského zákoníku.

⁸ Ustanovení § 420 odst. 2 občanského zákoníku.

existenci určitého „jednorázového dodavatele“, který by teoreticky mohl své zboží odběrateli dodat pouze nárazově bez záměru činit tak soustavně). Účel dosažení zisku se promítá do úplatnosti plnění, přičemž samotné sjednání nákupní ceny svědčí o tom, že dodavatel k dosažení zisku jistě směřuje, zatímco následný prodej zboží odběratelem svědčí o tomtéž na jeho straně.

K samotnému pojmenování subjektů pojmy dodavatel a odběratel je třeba uvést, že občanský zákoník tyto termíny sice zná, nicméně na rozdíl od zákona o významné tržní síle nenabízí jejich zákonnou definici.⁹ V mnoha ohledech můžeme pozorovat podobnost vztahu odběratele a dodavatele se vztahem mezi prodávajícím a kupujícím. Stejně jako prodávající nabízí kupujícímu předmět koupě za určitou cenu, dodavatel stejně koná vůči odběrateli, opakovaně a za podmínek sjednaných předem s platností pro více takovýchto koupí.

Zákon o významné tržní síle pak pro své účely definuje dodavatele jako „*podnikatele, pokud prodává potraviny za účelem jejich dalšího prodeje nebo přijímá nebo poskytuje služby s prodejem potravin související*“ a za odběratele považuje podnikatele (či nákupní alianci) „*pokud nakupují potraviny za účelem jejich dalšího prodeje nebo přijímají nebo poskytují služby s nákupem potravin související*.“¹⁰ Tedy z hlediska tohoto speciálního zákona je jak dodavatel, tak odběratel vždy podnikatelem.

Podíváme-li se na subjekty z ekonomického hlediska, zjistíme, že dodavatel se nachází na straně nabídky, jelikož nabízí své produkty k prodeji, zatímco odběratel se nachází na straně poptávky a nabízené produkty naopak poptává. Opačně pak vypadá tento vztah, podíváme-li se na něj optikou služeb (propagačních, reklamních, logistických,...) doprovázejících obchodování se zbožím. Tyto služby naopak odběratel nabízí dodavateli a ten je poptává.

Co se týká postavení subjektů vůči sobě navzájem, již jsem výše uvedla, že smluvní strany vystupují de facto v rovnocenném postavení jako dvě osoby soukromého práva. Rovněž bylo zmíněno, že oba subjekty jsou dle ustanovení § 420 občanského

⁹ S definicí dodavatele se můžeme setkat např. v ustanovení § 5 zákona č. 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek, které dodavatele popisuje jako *osobu, která nabízí poskytnutí dodávek, služeb nebo stavebních prací, nebo více těchto osob společně*.

¹⁰ Ustanovení § 2 písm. a) a b) zákona o významné tržní síle.

zákoníku považovány za podnikatele. V zásadě jim tedy zákon přiznává rovnocenná práva a povinnosti, aniž by některou ze smluvních stran označoval za tu slabší. Nicméně i ve vztahu podnikatelů mezi sebou (vztah *business-to-business*, zkráceně B2B) se může uplatňovat ochrana slabší strany jako jeden ze základních principů soukromého práva, zejména v případech, kdy jeden z podnikatelů přirozeně disponuje vyjednávací silou, která je nesouměřitelná se silou druhého účastníka vztahu.¹¹

Lze nalézt paralely některých vztahů B2B se vztahy B2C (*business-to-customer*, tedy vztahy obchodníka se spotřebitelem), spočívající v určité smluvní asymetrii a z ní vyplývající potřebě slabší stranu chránit. Může se jednat o tzv. informační asymetrii, dále již zmíněnou nerovnost ve vyjednávacích podmínkách nebo například situaci, kdy jeden z podnikatelů (typicky poměrně specializovaný subjekt) má pouze omezenou možnost volby a ohledně výběru potenciální protistrany má víceméně svázané ruce.¹²

1.4 Obsah vztahu – závazky stran a smlouvy

Jakmile mezi sebou oba subjekty uzavřou smlouvu, vstupují tím do vzájemného vztahu s určitým obsahem, tvořeným jejich vzájemnými závazky. Jádro dodavatelsko-odběratelského vztahu pak představuje zejména závazek dodavatele, že bude odběrateli dodávat za předem sjednaných podmínek určité zboží za určitou cenu. Dodavatel se dále zavazuje poskytnout zboží v dohodnuté kvalitě a množství. Odběratel se naopak zavazuje toto zboží od dodavatele odebírat a dohodnutou cenu za něj zaplatit. Ve smlouvě se samozřejmě objevují i další, vedlejší závazky, typicky například závazek zachování mlčenlivosti ohledně informací, které se smluvní strany dozvěděly během vzájemné spolupráce, závazek uhradit smluvní pokutu v případě porušení smluvních povinností, závazek podílet se na uhrazení pokut udělených dozorovými orgány atd.

Vzhledem k relevantním ustanovením občanského zákoníku není nutně třeba, aby smlouva mezi dodavatelem a odběratelem měla písemnou formu. „*Občanský zákoník stojí na zásadě bezformálnosti právního jednání, tedy každý je oprávněn zvolit si pro své právní jednání libovolnou formu. V této svobodné volbě formy může být*

¹¹ ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ, Irena PELIKÁNOVÁ a Jan DĚDIČ. Obchodní právo: podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 424 – 431. ISBN 978-80-7552-333-4.

¹² BEJČEK, Josef. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 42. ISBN 978-80-210-8185-7.

omezen jen zákonem, nebo dohodou s druhou smluvní stranou.“.¹³ Ústní ujednání stran, za předpokladu, že splňuje veškeré obsahové náležitosti, proto může být platnou smlouvou a podkladem pro poskytování vzájemného plnění. Odhlédneme-li od speciální právní úpravy pro dodávání potravin odběratelům s významnou tržní silou, strany si mohou v souladu s výše zmíněnou zásadou autonomie vůle vybrat, že odběratel bude odebírat a dodavatel dodávat čistě na základě neformální domluvy. V případech, kdy je potřeba jednat rychle a například během několika hodin doplnit zásoby určitého zboží, se pak tato neformálnost bezesporu vyplatí. Ve chvíli, kdy však mezi stranami dojde ke konfliktu či k nedorozumění ohledně dohodnutých podmínek, zůstává písemná forma smlouvy nenahraditelnou zárukou právní jistoty.

Vzhledem k výše popsanému odběratel a dodavatel mezi sebou uzavírají zpravidla jednu rozsáhlejší rámcovou smlouvu (používá se například i pojmenování *základní smlouva*), ve které zakotví zásady vzájemné spolupráce a podmínky, za kterých budou uzavírány následující dílčí smlouvy. Dílčími smlouvami jsou potom zejména smlouvy kupní, kde dodavatel vystupuje v roli prodávajícího a odběratel v roli kupujícího. V takovéto dílčí smlouvě již stačí oběma stranám pouze specifikovat konkrétní množství jednotlivých typů zboží a cenu (často odkazem na ceník sjednaný mezi stranami jako další dílčí smlouva či jako součást rámcové smlouvy). Uzavírání kupních smluv se realizuje formou objednávky poptávajícího - tedy odběratele - která představuje návrh na uzavření smlouvy (ofertu) ve smyslu ustanovení § 1731 občanského zákoníku. Následuje přijetí nabídky (akceptace) ze strany dodavatele, a to buď v podobě výslovného souhlasu nebo - pokud je to mezi stranami obvyklé či jde o zavedenou praxi ve smyslu ustanovení § 1744 občanského zákoníku - dodavatel na nabídku rovnou reaguje dodáním požadovaného zboží, čímž dochází k samotnému uzavření smlouvy. Obecně platí, že smlouva je uzavřena okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti.¹⁴ Dokladem o tom, že dílčí kupní smlouva byla skutečně uzavřena, bývá (minimálně odběratelem, případně pak oběma stranami) podepsaný dodací list. „*V praxi obchodně závazkových vztahů je dodací list doklad nezbytný*

¹³ DVORÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné 1 - Díl první: Obecná část. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 162. ISBN 978-80-7552-187-3.

¹⁴ TINTĚRA, Tomáš, Petr PODRAZIL a Pavel PETR. Základy závazkového práva, 1. díl. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 64. ISBN 978-80-7502-124-3.

*zejména u podnikatelů a živnostníků, kteří se zabývají dodávkou zboží, a v němž odběratel deklaruje převzetí zásilky.*¹⁵

Kromě smluv kupních dochází někdy (ne však ve všech případech, jako je tomu u smluv kupních, bez kterých by k dodávání zboží nemohlo docházet) mezi stranami k uzavírání dalších dílčích inominátních smluv s podkladem ve smlouvě rámcové. Na rozdíl od kupních smluv jde o smlouvy, v nichž se dodavatel zavazuje platit odběrateli, a to za poskytnutí určité služby, která souvisí s odebráním zboží a doplňuje jej. Tyto služby jsou obecně poskytovány za účelem podpory prodeje zboží koncovému zákazníkovi.

1.5 Trh s potravinami v ČR

Na závěr této úvodní kapitoly bych se krátce chtěla věnovat i vymezení trhu s potravinami jakožto prostoru, ve kterém se vztahy mezi dodavateli a odběrateli realizují a který je předmětem speciální regulace. Z historického hlediska se dá říci, že stranou, která prošla v posledních letech mnohem signifikantnějším vývojem je ta poptávková, tedy odběratelé. Ostatně právě tento vývoj na trhu vedl ke vzniku zvláštní regulace.

Soustředíme-li se na odběratele, pak historickou tradici na českém potravinářském trhu mají zejména menší subjekty zaměřené na prodej potravinového zboží konečným spotřebitelům. Typicky se jedná o samoobsluhy, večerky a obchody specializující se na určitou skupinu potravin (např. řeznictví nebo pekařství). Po roce 1989 došlo na území našeho státu k výrazné přeměně tohoto trhu, kdy se začaly postupně prosazovat nadnárodní řetězce se svými sítěmi maloobchodů - ať už se jedná o prodejny formátu supermarket nebo větší hypermarkety se zpravidla širším sortimentem na úkor horší dostupnosti. Například mezi roky 2004 a 2012 v České republice významně narostla koncentrace¹⁶ maloobchodních prodejen, ze zemí Evropské unie jsme v tomto ohledu byli na druhém místě za Polskem.¹⁷ Ze statistických údajů

¹⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2011, sp. zn. 59 ICm 1107/2010-28.

¹⁶ Posuzováno podle tzv. Herfindahl–hirschmanova indexu (HHI), který se využívá k měření koncentrace daného odvětví na trhu. Zatímco v roce 2004 měla Česká republika HHI 1200, v roce 2012 bylo již 1780.

¹⁷ Evropská Komise. *The economic impact of modern retail on choice and innovation in the EU food sector*. Lucemburk, 2014. ISBN 978-92-79-40324-8.

nashromážděných Eurostatem dále vyplývá, že maloobchodní tržby v České republice vzrostly mezi roky 2010 a 2017 o více než třetinu, čímž se naše země řadí na sedmé místo v rámci zemí Evropské unie.¹⁸

Obchodní řetězce přitom přispěly zejména k větší dostupnosti potravin a rozšíření sortimentu, ze kterého si zákazník může vybírat. Zákazníkovi zároveň umožňují šetřit čas, jelikož drtivou většinu zboží, které potřebuje pro svou domácnost nakoupit, sežene na jediném místě a nemusí navštívit více specializovaných prodejen, jak bylo obvyklé v dřívějších dobách. V této souvislosti se používá pojem tzv. *one-stop-shop* (obchod „na jednu zastávku“), který lze definovat jako „*nespecializovanou prodejnu se širokým sortimentem zboží denní potřeby*.“¹⁹

Vzhledem k tomu, že spotřebitelé způsob prodeje v *one-stop-shopu* preferují, ne-li vyžadují, nezbyvá dodavatelům potravinářského zboží prakticky jiná varianta, než tuto prodejní cestu využívat k odbytu svého zboží. Zde se zejména projevuje negativní vliv obchodních řetězců na trh. Vzhledem k velikosti a rozšíření řetězců by bez spolupráce s nimi dodavatelé potravin přišli o drtivou část tržeb, řetězce tím pádem disponují nemalou vyjednávací silou (využívá se přirovnání k tzv. *gatekeeperům*, kteří představují pro dodavatele významný distribuční kanál)²⁰ a mohou do jisté míry diktovat dodavatelům podmínky fungování jejich obchodního vztahu.

Dodavatelé (alespoň ti drobní až střední) jsou v dnešní době na řetězcích natolik závislí, že pokud by odmítli do řetězců dodávat, typicky na základě neshody ohledně obchodních podmínek, většina z nich by tento přístup z dlouhodobého hlediska ekonomicky nepřežila. Alternativního odběratele, který by jim zajistil dostatečný obrát, na trhu nenaleznou.²¹ Platí sice, že řetězců na trhu realizuje svoji činnost více a dodavatel má obvykle možnost při neshodě s jedním z nich navázat obchodní vztah

¹⁸ Svaz obchodu a cestovního ruchu: TRŽBY: RŮST MALOOBCHODU STEJNĚ SILNÝ JAKO PŘEDLONI, dostupné z <http://www.socr.cz/clanek/trzby-rust-maloobchodu-stejne-silny-jako-predloni/>.

¹⁹ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. 7. 2017, č.j. S0128/2017/TS-18512/2017/460/MDO, bod 33.

²⁰ KINDL, Jiří, KOUDELKA Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 29. ISBN 978-80-7400-679-1.

²¹ Srov. BEJČEK, Josef, 2012. Úprava tzv. významné tržní síly: přirozený krok k ochraně spotřebitele a slabšího, nebo „papírový tygr“ (a škůdce soutěže a spotřebitele)? Bulletin advokacie 7-8/2012 [online]. [cit. 2018-03-15]. ISSN 1210-6348. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2012/ba_7_8_2012_web.pdf.

s jiným subjektem podobné velikosti, nicméně i u tohoto alternativního subjektu existuje vysoká pravděpodobnost, že bude uplatňovat velmi podobnou obchodní strategii.

I dodavatelům nicméně moderní doba a její technologie poskytly možnost zvětšit své pole působnosti a proniknout tak na širší trh, ačkoli charakter dodavatelských subjektů obstarávajících si suroviny, které dále prodávají ve zpracované podobě, jim zůstává již po staletí stejný. Vedle drobných dodavatelů, k jejichž závislosti na silných řetězcích jako prodejnímu kanálu viz výše, se setkáváme také s obrovskými entitami zaštiťujícími velice široké portfolio značek. Tento typ „velkých dodavatelů“ svou vyjednávací silou úspěšně sekunduje řetězcům, jelikož jejich značky patří mezi ty spotřebitelům nejznámější, nejoblíbenější a nejvyhledávanější, často jde o tzv. *must-have* produkty. Proto stejně jako dobré vztahy s významným odběratelem jsou předpokladem úspěchu dodavatele, platí i vice versa, že bez dodávek od významného dodavatele odběratel přichází o podstatnou část tržeb. Zároveň však platí i to, že takto velký dodavatel má zpravidla navázány obchodní vztahy se všemi relevantními odběrateli na trhu a ztráta jednoho z nich pro něj může představovat větší ztrátu než pro drobného dodavatele, který obvykle dodává pouze jednomu či několika málo velkým odběratelům a dojde-li k ukončení vztahu, má možnost navázat spolupráci s alternativním odběratelem. V celosvětovém kontextu se hovoří o tzv. „Big 10“²², tedy 10 nadnárodních společnostech ovládajících značnou část trhu s potravinami. Součástí jejich portfolia je široké spektrum *must-have* produktů pod značkami, které v dnešní době zná drtivá část populace.²³

²² Nestlé, PepsiCo, Coca-Cola, Unilever, Danone, General Mills, Kellogg's, Mars, Associated British Foods a Mondelez.

²³ Behind the brands: food justice and the 'big 10' food and beverage companies. Oxfam GB, 2013. ISBN 9781780772516.

2 Zákon o významné tržní síle

Právním předpisem, který mě v první řadě inspiroval ke zvolení tématu práce a který především představuje podstatu zvláštní právní regulace vztahu mezi odběratelem a dodavatelem potravin, je zákon o významné tržní síle, platný v České republice od roku 2010. Tomuto zákonu, jeho historii, charakteru a pravidlech, která do českého právního řádu zakotvuje, jakož i dohledu nad jeho dodržováním bude věnováno následujících několik kapitol, které tvoří samotné jádro méj diplomové práce. Nutno podotknout, že tento zákon, který má ke dni odevzdání práce pouhých 16 paragrafů, není sice v očích veřejnosti považován za nikterak významný, nicméně pro osoby jím dotčené představuje podstatný milník ve způsobu, jakým fungují jejich vzájemné vztahy, jakož i jejich obchodní činnost jako taková.

Pro upřesnění dodávám, že na následujících stranách pojednávám (kromě historického exkurzu týkajícího se okolností přijetí zákona) o znění zákona účinném od 1. 7. 2017, tedy po jeho významné novelizaci zákonem č. 50/2016 Sb. a pokud odkazují na příslušná ustanovení, není-li uvedeno jinak, odkazují právě na toto aktuální znění.

2.1 Účel a rozsah regulace

Zákon o významné tržní síle se zaměřuje na regulaci dodavatelsko-odběratelských vztahů na trhu se zemědělskými a potravinářskými produkty tam, kde tržní síla odběratele přesahuje zákonodárcem určenou hranici a hrozí, že tento velký odběratel by mohl vůči dodavatelům svou tržní sílu zneužívat. Tedy nad rámec obecné právní úpravy, vztahující se na dodávání potravin určených k následnému prodeji, která byla vymezena výše, přidává zákonodárce další, speciální úpravu, která se uplatní pouze v návaznosti na velikost odběratele, respektive na vztah závislosti dodavatele na odběrateli.

Zákon o významné tržní síle dopadá na vztahy mezi odběrateli potravin s ročním obratem přesahujícím 5 miliard Kč ročně, kteří provozují svou činnost na území České republiky, a jejich dodavateli. Odběratelům zakazuje používání některých nepoctivých obchodních praktik a přikazuje jim (respektive oběma stranám, ačkoli za případné porušení zákona je sankcionován vždy jen odběratel) dodržovat určité požadavky týkající se obsahu i formy smluv. Dozor nad dodržováním tohoto zákona a pravomoc za

případná porušení odběratele trestat, byly svěřeny Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (dále také jako „Úřad“).

*„Zákon měl již od svého přijetí ambici legislativní cestou upravovat vztahy mezi dodavateli a odběrateli zemědělských a potravinářských výrobků, resp. mezi výrobcí a obchodníky. Cílem zákona měla být zejména ochrana malých a středních producentů před tlakem velkých obchodních řetězců.“*²⁴ Oproti zákonu č. 143/2001 Sb. o ochraně hospodářské soutěže (dále jen „zákon o ochraně hospodářské soutěže“), který má za cíl chránit hospodářskou soutěž jako takovou, tedy samotný systém, v rámci nějž subjekty na trhu fungují, zákon o významné tržní síle si vytyčuje cíl poněkud odlišný, který však ve svém znění ani v důvodové zprávě bohužel příliš nespécifikuje. Dle důvodové zprávy je cílem právní úpravy „vymezit pro potřeby ochrany hospodářské soutěže skutkovou podstatu zneužití významné tržní síly a vytvořit nástroje pro posuzování a zamezení těmto praktikám.“²⁵

Výkladem směřujícím k určení jednoznačného účelu právní úpravy se zabýval zejména Krajský soud v Brně při rozhodování o žalobě proti rozhodnutí Úřadu ve věci porušení zákona o významné tržní síle řetězcem Kaufland. Soud zde vymezil dva potenciální cíle zákona o významné tržní síle, a to ochranu jisté kvality hospodářské soutěže a dále ochranu slabší smluvní strany, z nichž oba lze ze znění zákona vyčíst a oba soud v daném případě považoval za rovnocenně přesvědčivé.²⁶ Z dosavadní praxe Úřadu, jakož i znění důvodových zpráv zákona a jeho velké novely z roku 2016, lze vyvodit postupnou změnu v přístupu k účelu zákona. Zatímco v počátcích účinnosti zákona panovaly spíše pochybnosti, v dnešní době se zejména Úřad a potažmo také odborná veřejnost přiklání spíše k *systémové ochraně slabší smluvní strany*, jakožto primárnímu účelu zákona.²⁷ Tuto ochranu popisuje Bejček jako evidentně *individuálně*

²⁴ Důvodová zpráva k návrhu poslanců Kalouska a Laudáta z roku 2015 na vydání zákona, kterým se zrušuje zákon o významné tržní síle. Sněmovní tisk č. 478/0, VII. volební období, s. 2. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=478&CT1=0>.

²⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona o významné tržní síle. Sněmovní tisk č. 421/0, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/02/59/00025973.pdf>.

²⁶ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 21. 4. 2016, č.j. 30 Af 125/2013-191.

²⁷ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 3. ISBN 978-80-7400-679-1.

ochranářskou oproti *institucionálně ochranářské*, tedy takové, která by chránila soutěž jako veřejný statek.²⁸

Existuje zde však pochybnost o tom, do jaké míry byla právě tato slabší smluvní strana správně určena jakožto celá jedna strana trhu. Při zkoumání zákona je proto nutno zabývat se otázkou, jestli zákonodárce nenadhodnotil potřebu ochrany natolik, že se dopustil přílišné generalizace a status slabší smluvní strany přisoudil i subjektům, které se v takovém postavení reálně nenacházejí a ochranu tedy nepotřebují. Argumenty podporující tento náhled na věc uvádím dále v textu.

2.2 Okolnosti přijetí

K tomu, abychom plně pochopili celkový záměr a již zmíněný cíl zákona, je nutno zkoumat okolnosti jeho přijetí. Vznik zákona o významné tržní síle se váže na vzrůstající znepokojení zákonodárce, potažmo Úřadu²⁹ související se vstupem nadnárodních maloobchodních společností na český trh v 90. letech 20. století a s jejich rychle posilující pozicí na trhu s potravinami, tedy expanzí, kterou někteří autoři označují za živelnou a neřízenou.³⁰ „*Výrazná nerovnováha ve vyjednávací síle obchodních řetězců a jejich dodavatelů umožňuje neférové obchodní praktiky, které nutí slabší smluvní stranu ke spolupráci na hranici rentability.*“³¹

Jak je patrné například ze zprávy Evropské komise o hospodářské soutěži v oblasti potravinářství, podobný problém existuje ve většině evropských zemí. Nerovnováha vyjednávací síly vede v řadě států k tomu, že silní hráči na trhu prosazují vůči těm slabším neférové obchodní praktiky. Tento fenomén se objevuje napříč celým potravinářským sektorem bez ohledu na konkrétní úroveň dodavatelského řetězce, nicméně národní soutěžní úřady identifikovaly jako nejpodstatnější právě praktiky tzv.

²⁸ BEJČEK, Josef, 2012. Úprava tzv. významné tržní síly: přirozený krok k ochraně spotřebitele a slabšího, nebo „papírový tygr“ (a škůdce soutěže a spotřebitele)? Bulletin advokacie 7-8/2012 [online]. [cit. 2018-03-15]. ISSN 1210-6348. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2012/ba_7_8_2012_web.pdf.

²⁹ Srov. Významná tržní síla. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila.html>.

³⁰ Příspěvek Ing. Zdeňka Juračky, prezidenta Asociace českého tradičního obchodu, ze Svatomartinské konference 2017.

³¹ BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s.242. ISBN 978-80-210-8185-7.

retailerů vůči jejich dodavatelům.³² Tato specifická spočívající ve výrazně vyšší pravděpodobnosti nerovnováhy ve vyjednávací síle mezi subjekty na straně dodavatele a na straně odběratele potravinářských výrobků může spočívat v tom, že zemědělství prvovýrobci jsou významně zranitelní klimatickými vlivy a také v regionalizaci poptávky po výrobcích, které produkují.³³

Obecné předpisy hospodářské soutěže (zejména zákon o ochraně hospodářské soutěže) přitom na toto odvětví nelze příliš úspěšně aplikovat, jelikož řetězce sice představují nejsilnější hráče na trhu, na druhou stranu vzhledem k jejich počtu a velikosti žádný z nich nedosahuje dominantního postavení.³⁴ I z tohoto důvodu se v roce 2008 skupina šesti poslanců České strany sociálně-demokratické rozhodla předložit Poslanecké sněmovně návrh na vydání zákona o významné tržní síle a jejím zneužití.³⁵ Nešlo přitom zdaleka o první pokus legislativně upravit danou problematiku, jelikož mezi roky 1999 až 2007 bylo předloženo celkem pět vládních nebo poslaneckých novel zákona na ochranu hospodářské soutěže nebo samostatného zákona, které však nedokázaly úspěšně projít sítím legislativního procesu.³⁶

Z důvodové zprávy k předkládanému zákonu lze vyčíst, že poslanci považovali úpravu vymezenou zákonem o ochraně hospodářské soutěže v daném případě za neúčinnou a zastávali názor, že je třeba vytvořit samostatnou skutkovou podstatu odlišnou od dominantního postavení, která by zároveň dostatečně účinně chránila hospodářskou soutěž v případě, kdy soutěžitelů ve významném postavení je na trhu více a tím pádem nedosahují postavení dominantního. Za nejpodstatnější jev, kterému

³² European Competition Network. 2012. Report on competition law enforcement and market monitoring activities by European competition authorities in the food sector. 24. 5. 2012. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/ecn/documents.html>.

³³ BEJČEK, Josef. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 245. ISBN 978-80-210-8185-7.

³⁴ K výskytu subjektu s dominantním postavením by mezi obchodními řetězci mohlo prakticky dojít v případě fúze, což však soutěžní právo efektivně reguluje.

³⁵ Návrh poslanců Michala Haška, Petra Zgarby, Františka Novosada, Václava Grünera, Ladislava Skopala a Josefa Čerňanského na vydání zákona o významné tržní síle a jejím zneužití. Sněmovní tisk č. 421/0, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/02/59/00025973.pdf>.

³⁶ TROJAN, Oldřich. Významná tržní síla. EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo [online]. Praha, 2010, 10.3.2010 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamna-trzni-sila-60496.html>.

navrhovatelé chtěli předložením zákona zabránit, považovali vynucování si jednostranně výhodnějších podmínek.³⁷

Následný legislativní proces neprobíhal zdaleka hladce, když nejprve vláda (v jejímž čele stál Mirek Topolánek) reagovala na návrh zákona nesouhlasným stanoviskem³⁸, načež poté, co zákon prošel všemi třemi čteními v Poslanecké sněmovně, zúžili senátoři svým pozměňovacím návrhem rozsah právní úpravy tak, že za slova „zákon o významné tržní síle“ doplnili formulaci „při prodeji zemědělských a potravinářských produktů“.³⁹ Zákon, který v této podobě poslanci znovu schválili, následně vetoval prezident Václav Klaus, který své veto odůvodnil tím, že dle jeho názoru by zákon mohl narušit hospodářskou soutěž a v konečném důsledku by mohl vést ke zvýšení cen a zhoršení kvality produktů, tedy k negativnímu dopadu na spotřebitele.⁴⁰ Přesto byl však zákon nakonec přijat dne 9. 9. 2009 a nabyl účinnosti ke dni 1. 2. 2010.

2.3 Reakce na přijetí zákona

Názory laické veřejnosti na přijetí zákona o významné tržní síle lze shrnout jako převážně pozitivní. Veřejné mínění ve vztahu k obchodním řetězcům je v České republice dlouhodobě spíše nepříznivé. Převažují proto hlasy, které tržní moc odběratelů považují za přehnaně velkou a spatřují v ní zdroj pro zákazníka nepříznivého vývoje cen potravin. Logicky pak právní úprava, která tuto moc odběratelů směrem k dodavatelům koriguje, je těmito jedinci vítána.⁴¹

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu o významné tržní síle, sněmovní tisk č. 421/0, V. volební období, ze dne 20. 2. 2008, bod druhý.

³⁸ Stanovisko vlády k návrhu zákona o významné tržní síle a jejím zneužití předložené dopisem předsedy vlády Mirka Topolánka ze dne 17. března 2008 (č.j. 04427/08-OVA), sněmovní tisk č. 431, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/02/64/00026400.pdf>.

³⁹ 217. usnesení Senátu z 8. schůze dne 17. června 2009 k návrhu zákona o významné tržní síle a jejím zneužití (senátní tisk č. 86). Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psenat/htmlhled?action=doc&value=52433>.

⁴⁰ Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití, ze dne 25. 9. 2009. Sněmovní tisk č. 431/6, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/05/83/00058364.pdf>.

⁴¹ Viz např. diskuze pod internetovým článkem Antimonopolní úřad podezřívá Kaufland a Ahold z porušení zákona. *Idnes.cz* [online]. MAFRA, 2010, 9. 7. 2010 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: https://ekonomika.idnes.cz/antimonopolni-urad-podezriva-kaufland-a-ahold-z-poruseni-zakona-p8y-/ekonomika.aspx?c=A100709_104430_ekonomika_vem.

Co se týká samotných aktérů dotčených vztahů, zatímco subjekty na straně dodavatelské přijetí zákona již od počátku kvitovaly a nešetřily pozitivními ohlasy, subjekty na straně velkých odběratelů se již během samotného legislativního procesu ozývaly s více či méně nesouhlasnými názory, které obsahově v podstatě korespondovaly s výše uvedenými výtkami ústavních činitelů. Například Svaz obchodu a cestovního ruchu České republiky (SOCR), zaštiťující mimo jiné tzv. Komoru obchodních řetězců,⁴² v návaznosti na přijetí zákona na svých webových stránkách publikoval nesouhlasné stanovisko, ve kterém uvedl, že přijetí zákona považuje za politické rozhodnutí a pozastavuje se nad tím, že při legislativním procesu nebyly vyslyšeny názory odborníků.⁴³ SOCR dále pokračoval v aktivitách zaměřených proti tomuto zákonu, když v červenci roku 2010 podal stížnost k Evropské komisi na porušování evropského práva Českou republikou. SOCR poznamenává, že praktiky zakazované zákonem jsou v ostatních evropských státech považovány za legitimní, slouží rozvoji konkurence na trhu a v konečném důsledku z nich těží spotřebitelé, kterým se dostává výrobků vyšší kvality za nižší ceny. Ve stížnosti SOCR mimo jiné uvádí, že zákon ukládá taková omezení, která v jiných členských státech neexistují, a tímto vytváří překážku pro svobodu usazování, volný pohyb služeb a volný pohyb zboží. Potenciální noví soutěžitelé z jiných členských států tímto mohou být odrazeni od vstupu na český trh, který by pro ně představoval velkou organizační a administrativní zátěž spojenou s přizpůsobením dosavadních praktik odlišným požadavkům českých předpisů.⁴⁴

Na začátku roku 2011 dále probíhala jednání o tom, že zákon o významné tržní síle by mohl být zrušen a jeho jádro by bylo v rámci novelizace zákona o ochraně hospodářské soutěže přeneseno právě do tohoto zákona, jakož i do zákona o cenách.⁴⁵

⁴² Jde o platformu, v rámci níž se sdružují zástupci obchodních řetězců a projednávají záležitosti týkající se primárně PR, ale také legislativy. V poslední době Komora iniciuje i setkání právníků jednotlivých řetězců se zástupci Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

⁴³ Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR: PŘIJETÍ ZÁKONA O VÝZNAMNÉ TRŽNÍ SÍLE A JEJÍM ZNEUŽITÍ JE POLITICKÝM ROZHODNUTÍM. Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR [online]. 10. 9. 2009 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <http://www.socr.cz/clanek/clanek-4614/>.

⁴⁴ Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR: Stížnost na porušení evropského práva Českou republikou. Dostupné z: <http://www.foodnet.cz/polozka/?jmeno=St%C3%AD%C5%BEost+na+poru%C5%A1en%C3%AD+evropsk%C3%A9ho+pr%C3%A1va+%C4%8Ceskou+republikou&id=25533>

⁴⁵ VEŘEJNÁ DISKUSE K NÁVRHU ZRUŠENÍ ZÁKONA O VÝZNAMNÉ TRŽNÍ SÍLE. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. 13. 4. 2011 [cit. 2018-03-19]. Dostupné z:

Na úrovni některých ministerstev ve spolupráci s Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže byl vypracován návrh zákona, kterým by se zákon o významné tržní síle zrušil, nicméně tento návrh nakonec neprošel projednáním Legislativní rady vlády a vláda se jím dále nezabývala.⁴⁶ Za zmínku stojí, že projednávaná právní úprava měla zrušit omezení působnosti pouze na oblast potravinářství a nadále regulovat všechny obchodní vztahy, v nichž by figuroval subjekt v postavení spočívajícím v ročním obratu nad 10 miliard Kč.⁴⁷

Ani v následujících letech neutichla snaha některých představitelů veřejné moci o odstranění zákona, ať už s jeho nahrazením jinou, obecnější právní úpravou, nebo kompletně bez náhrady. Z důvodové zprávy k návrhu poslanců Kalouska a Laudáta z roku 2015 stojí za zmínku uvést názor předkladatelů o nevhodnosti toho, „*aby jakákoli právní norma v [dané] oblasti byla diskriminační, tj. postihovala pouze jednu stranu dodavatelsko – odběratelských vztahů (obchodníky)*“ a dále fakticky podložený argument, že „*vyjednávací síla řetězců v ČR je jedna z nejslabších v Evropě.*“⁴⁸.

Zákon nicméně veškeré snahy o zrušení ustál a naopak se v roce 2016 dočkal novelizace, která v mnohých ohledech zpřísnila jeho přístup k regulaci významné tržní síly.

2.4 Novelizace zákona

Po pěti letech účinnosti zákona o významné tržní síle se již výrazně projevovaly některé jeho nedostatky, které se tehdejší vláda rozhodla vyřešit novelizací. Dne 31. 3. 2015 tedy Poslanecké sněmovně předložila návrh koncepční novely připravené ve spolupráci s Úřadem. Novela si dávala dle důvodové zprávy za cíl jednak určitým

<http://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/1293-verejna-diskuse-k-navrhu-zruseni-zakona-o-vyznamne-trzni-sile.html>.

⁴⁶ PLACHÝ, Jiří. Existence zákona o významné tržní síle v otaznících. *Epravo.cz* [online]. 2013, 14. 5. 2013 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/existence-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-v-otaznicich-90654.html?mail>.

⁴⁷ HUDECOVÁ, Lucia. Novela soutěžního zákona v souvislosti s významnou tržní silou. Newsletter advokátní kanceláře Havel, Holásek & Partners Evropské právní novinky 10/2011, s. 14. Dostupné z: http://www.havelpartners.cz/images/stories/publikace/eu_legal_news_cz_2011_10.pdf.

⁴⁸ Návrh poslanců Kalouska a Laudáta z roku 2015 na vydání zákona, kterým se zrušuje zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití. Sněmovní tisk č. 478/0, VII. volební období. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=478&CT1=0>.

způsobem usměrnit nekoncepčně pojatý zákon a přispět k větší právní jistotě odstraněním nejasně definovaných pojmů, čímž by se omezil rozsah dotazů ohledně výkladu zákona a dále také usnadnit Úřadu aplikaci zákona ve správních řízeních.⁴⁹

Obě komory parlamentu novelizační zákon schválily a ten byl vyhlášen dne 5. 2. 2016 ve Sbírce zákonů pod číslem 50/2016 Sb. Účinnosti nabyl dnem 6. 3. 2016, což s ohledem na průběh negociačního procesu mezi odběrateli a dodavateli bylo poněkud nešťastné. Vzhledem k tomu, že obchodní partneři si podmínky vzájemné spolupráce typicky sjednávají vždy pro nový kalendářní rok, došlo významnou novelizací příslušné právní úpravy k tomu, že veškeré smlouvy mezi dodavateli a odběrateli s významnou tržní silou musely být přejednány tak, aby odpovídaly požadavkům novelizovaného zákona, konkrétně nově přidaného ustanovení §3a, a to do 3 měsíců od data účinnosti zákona.⁵⁰ Druhé čtvrtletí roku 2016 se proto na půdě velkých obchodních řetězců neslo v duchu překotného vyjednávání s dodavateli, jelikož odběratelům hrozily vysoké sankce v případě, že by jejich smlouvy nesplňovaly dané požadavky.⁵¹ I z tohoto důvodu se odběratelé a rovněž řada odborníků vyjadřovali směrem k novele nepřilíš nadšeně.

Negativní postoj k přijetí a novelizaci zákona o významné tržní síle zastává například i již zmíněný SOCR, který mimo jiné ve svém stanovisku z roku 2017 uvádí, že novelu zákonem č. 50/2016 Sb. považuje za „zbytečnou regulační normu“ a spolu s novelou zákona o významné tržní síle označuje ve svém stanovisku za (dokonce absolutně) zbytečný i zákon č. 223/2016 Sb. o omezení prodejní doby o některých státních svátcích.⁵²

Novelizaci nicméně nelze upřít, že bezesporu velmi pozitivně přispěla k přehlednosti zákona tím, že zrušila jeho šest příloh obsahujících skutkové podstaty

⁴⁹ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití, sněmovní tisk 444/0, VII. volební období, s. 8. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/11/39/00113940.pdf>.

⁵⁰ Viz přechodná ustanovení zákona č. 50/2016 Sb., kterým se mění zákon o významné tržní síle.

⁵¹ DOHNAL, Jakub. K novele zákona o významné tržní síle. Epravo.cz [online]. 2016, 15.4.2016 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-novele-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-101105.html>.

⁵² Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR: Vývoj maloobchodu v ČR v roce 2016, Praha, 7. 3. 2017. Dostupné z: <http://www.socr.cz/file/3847/SOCR%20CR%20-%207.%203.%202017%20-20Vvoj%20maloobchodu%20v%20CR%20v%20roce%202016.pdf>.

jednotlivých deliktů, jichž se odběratel s významnou tržní silou mohl dopustit. Zakázaná ujednání byla novelou přesunuta do jádra zákona, jehož těžiště tak spočívá v počátečních ustanoveních, čímž se přiblížil standardní struktuře zákonů a stal se tak mnohem kompaktnějším.⁵³ Novela mimo jiné odstranila i povinnost odběratelů disponujících významnou tržní silou vypracovat etický kodex obsahující pravidla poctivého obchodního styku s dodavateli.⁵⁴

Pozitivně se k novele vyjadřují pochopitelně dodavatelé, jelikož přispěla k jejich větší a důkladnější ochraně ve vztazích s obchodními řetězci. Potravinářská komora České republiky hodnotí na svých webových stránkách kladný přínos zákona o významné tržní síle pro dodavatele a vymezuje tři hlavní oblasti, ve kterých došlo k pozitivní změně. Zaprvé si dodavatelé povšimli toho, že je dodržována 30denní doba splatnosti faktur⁵⁵, o čemž se před přijetím zákona nedalo hovořit. Dále již odběratelé neuplatňují (zejména u pekařského zboží) takzvané vratky (ty zákon považuje za zneužití významné tržní síly a zakazuje je v ustanovení § 4 odst. 2 písm. g). Zatřetí byly omezeny letákové akce, ve kterých bylo zboží nabízeno zákazníkům často za podnákupní ceny.⁵⁶

Za zmínku stojí dále skutečnost, že zákon o významné tržní síle byl novelizován i v roce 2017. Novelizačními zákony byly zákon č. 183/2017 Sb., ze dne 9. června 2017, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákona o některých přestupcích a zákon č. 103/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů. Tato menší novelizace upravila zejména terminologii zákona s ohledem na novou úpravu přestupkového práva a změnu dělení správních

⁵³ GLOGAR, Martin. Novela zákona o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů. Právní prostor [online]. 2016, 18. 2. 2016 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-pri-prodeji-zemedelskych-a-potravinarskych-produktu>.

⁵⁴ Původní znění ustanovení § 5 zákona o významné tržní síle.

⁵⁵ Zákaz překročení 30denní splatnosti je zakotven v ustanovení §3a, písm. a) zákona o významné tržní síle.

⁵⁶ ZÁKON O VÝZNAMNÉ TRŽNÍ SÍLE. Potravinářská komora České republiky 2002 - 2016 [online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.foodnet.cz/slozka/?jmeno=Z%C3%A1kon+o+v%C3%BDznamn%C3%A9+tr%C5%BE%C3%AD+s%C3%ADle+p%C5%99i+prodeji+zem%C4%9B%C4%9Blsk%C3%BDch+a+potravin%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch+produkt%C5%AF+a+je%C3%ADm+zneu%C5%BEit%C3%AD&id=851%C2%B4>.

deliktů a přidala ustanovení §5a o sektorovém šetření, ustanovení §7a, týkající se využívání údajů z informačních systémů veřejné správy, jakož i ustanovení §9a o promlčecí době.

2.5 (Proti)ústavnost zákona

V návaznosti na přijetí novely z roku 2016 se skupina senátorů rozhodla připravit návrh na zahájení řízení o zrušení zákona o významné tržní síle, který dne 14. 6. 2016 podali k Ústavnímu soudu. Senátoři ve svém návrhu napadají ústavnost zákona, přičemž tvrdí, že zákon je v rozporu s ústavní zásadou proporcionality, porušuje zásadu rovnosti a zákaz diskriminace, je v rozporu se zásadami správního trestání a v neposlední řadě zasahuje do práva odběratelů na svobodné podnikání a jejich práva pokojně užívat svůj majetek.⁵⁷ Navrhovatelé zdůrazňují, že dle jejich názoru se jedná o diskriminační právní úpravu, která postihuje pouze jednu stranu závazkového vztahu a zároveň se zaměřuje velmi úzce pouze na jeden sektor obchodu se zbožím. Samotný zákon pak nazývají „*ultimativním zásahem do smluvní svobody*.“⁵⁸

V červnu 2017 pak Ústavní soud obdržel druhý návrh týkající se zrušení zákona o významné tržní síle, opět podaný skupinou senátorů (tentokrát odlišnou), který zjevně navazuje na návrh původní a dožaduje se alternativně buďto zrušení celého zákona nebo některých jeho problematických ustanovení.⁵⁹ Plénum Ústavního soudu svým usnesením obě tato řízení sloučilo do jednoho, a to z důvodu skutkové souvislosti. V době psaní této práce ve věci doposud nebylo nijak rozhodnuto, tedy závazně vyjádření Ústavního soudu k případné protiústavnosti zatím nemáme k dispozici.⁶⁰

Nejedná se přitom o první pokusy domáhat se u Ústavního soudu zrušení zákona o významné tržní síle. Již v počátcích jeho účinnosti například SOCR připravil ústavní

⁵⁷ Návrh skupiny senátorů na zahájení řízení o zrušení zákona o významné tržní síle, sp. zn. Pl. ÚS 30/16, s. 2. Dostupný z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Navrh_skupiny_senatoru_Pl_US_30_16.pdf.

⁵⁸ Tamtéž, s. 4-5.

⁵⁹ Návrh skupiny senátorů na zahájení řízení o zrušení zákona o významné tržní síle sp. zn. Pl. ÚS 27/17.

⁶⁰ Řízení je vedeno pod sp. zn. Pl. ÚS 30/16.

stížnost⁶¹, kterou však sám nepodal a poskytl ji k dispozici obchodníkům, případně poslancům či senátorům. Zrušení zákona požadovala i stěžovatelka CZECH PRODUCTS, s.r.o. v odůvodnění své ústavní stížnosti proti rozhodnutím Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze. Stížnost však byla soudem jako celek odmítnuta pro nepřipustnost a návrhem na zrušení zákona se Ústavní soud nikterak nezabýval.⁶²

Protiústavnost zákona o významné tržní síle byla namítána rovněž v souvislosti se soudním přezkumem jednoho z prvních rozhodnutí, která Úřad ve věci zneužití významné tržní síly vydal, a to v případě řetězce Kaufland (celé řízení podrobněji v textu zabývajícím se pojmem významná tržní síla). Kaufland v žalobě proti rozhodnutí předsedy Úřadu navrhnul Krajskému soudu v Brně předložení návrhu na zrušení zákona Ústavnímu soudu, a to pro jeho rozpor s ústavním pořádkem. Soud ve svém rozsudku argumentoval zásadou přednosti ústavně konformního výkladu, který by měl dle ustálené praxe a dle judikatury Ústavního soudu v případě pochybností mít vždy přednost před rušením zákona pro protiústavnost, které vždy představuje až *ultima ratio*. Návrh tedy podán nebyl, jelikož soud se s případnou protiústavností vypořádal právě vhodným výkladem, nicméně z rozsudku je patrné, že žalobce potenciální protiústavnost spatřuje zejména ve třech ohledech: (i) užívání neurčitých a vágních pojmů v zákoně, v jehož důsledku dochází k přílišné interpretační a aplikační volnosti, (ii) zásah do smluvní svobody a volnosti podnikání, (iii) diskriminační charakter právní úpravy, který spočívá v jejím dopadu (bez zjevného objektivního opodstatnění) na zahraniční subjekty.⁶³

Co se týká prvního uvedeného bodu, určitá vágnost zákonu byla vytýkána již od počátku a způsobovala zásah do právní jistoty, jakož i do předvídatelnosti rozhodování dozorujícího správního orgánu. Posuzované subjekty si z důvodu absence konkrétních ustanovení, případně alespoň jednoznačného výkladu, nemohly být jisté tím, v jakých mezích bude Úřad uplatňovat svou pravomoc ve smyslu článku 2 odstavce 3 Ústavy ČR (potažmo článku 2 odstavce 2 Listiny základních práv a svobod). Mohlo se tedy jednat

⁶¹ *Obchodníci pošlou EK stížnost na zákon o tržní síle*. Hospodářská komora České republiky [online]. 24.6.2010 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.komora.cz/news/obchodnici-poslou-ek-stiznost-na-zakon-o-trzni-sile/>.

⁶² Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2010, sp. zn. IV.ÚS 654/10.

⁶³ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 21. 4. 2016, č. j. 30 Af 125/2013 – 191.

o narušení zásady *enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí*. Tento nesoulad byl nicméně časem zhojen výkladovými stanovisky Úřadu a zejména přijetím novely č. 50/2016 Sb., která mnohé nejasnosti odstranila. Zůstává však jistá pochybnost o tom, jestli právě extenzivním výkladem před novelizací Úřad rovněž neporušil výše zmíněnou zásadu, jelikož *de facto* výkladově rozšířil osobní působnost veřejnoprávní normy.⁶⁴

Soulad zákona s ústavním pořádkem byl posuzován již v důvodové zprávě doprovázející jeho návrh, kde se však zákonodárce vypořádal pouze s druhým z bodů uvedených v předchozím odstavci. Dle důvodové zprávy se sice navrhaný zákon dotýká základního práva vyjádřeného v prvním odstavci článku 26 Listiny základních práv a svobod (tedy právo na podnikání a hospodářskou činnost), nicméně toto právo je třeba vykládat ve smyslu článku 41 Listiny, tedy je možno se jej domáhat pouze v mezích prováděcí zákonné úpravy, nikoli tak, jak je široce vymezeno v Listině. Zákonodárce tímto argumentaci končí, nicméně dle mého názoru je třeba pro posouzení ústavnosti vzít v potaz i další ustanovení Listiny, zejména odstavce 3 a 4 článku 4.

Jakékoli omezení práva na podnikání nemusí vždy vykazovat znaky protiústavnosti, nicméně je třeba takové omezení vždy aplikovat pouze pro konkrétně stanovený účel a zároveň šetřit podstatu daného práva. Tedy pokud prováděcím zákonem ve smyslu článku 41 Listiny je právě zákon o významné tržní síle, pak je třeba, aby vyhověl ústavnímu požadavku a právo na podnikání omezoval výhradně k dosažení svého účelu, a to ne více, než je k jeho dosažení nezbytné. Jelikož však zákon o významné tržní síle svůj účel ani cíl explicitně nedefinuje, je třeba jej určit pomocí výkladových metod. V dané věci Krajský soud rozhodl tak, že mělo být v duchu zásady *in dubio mitius* využito výkladu mírnějšího pro žalobce, který by korespondoval s účelem spočívajícím v ochraně soutěže jako takové (nikoli s účelem alternativním, tedy ochranou slabší smluvní strany), neodpověděl však definitivně na otázku, jaký z účelů převáží v obecné rovině. Nijak také nedovodil, zda mohou být jednotlivá

⁶⁴ BEJČEK, Josef. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 318. ISBN 978-80-210-8185-7.

ustanovení zákona skutečně aplikována ústavně konformním způsobem, což představuje jeden z důvodů, proč byl daný rozsudek později zrušen Nejvyšším správním soudem.⁶⁵

Domnívám se, že ústavně únosná míra zásahu do základních práv v daném případě bude právě ta, která spěje k efektivní ochraně „férové“ soutěže a která zároveň poskytuje ochranu straně reálně ohrožené jednostranným diktováním obchodních podmínek, ne však automaticky tomu, kdo se nachází na konkrétní straně trhu.

Tak jako podnikající fyzická osoba (případně odborník) má předpoklady pro to, aby byla rovnocenným hráčem vůči právnické osobě, má i určitý typ dodavatele jistě předpoklady k tomu, aby se silnému odběrateli více než vyrovnal. Zde především podle mě spočívá případná protiústavnost zákona, kterou by bylo možno odstranit pečlivějším zvážením chráněné skupiny subjektů.⁶⁶

2.6 Podobné zákony v jiných zemích a úprava EU

Přestože zákon o významné tržní síle představuje dle některých názorů poměrně specifický zásah veřejné moci do soukromého práva, Česká republika není zdaleka jedinou zemí, ve které byla podobná úprava přijata.⁶⁷ Mezi státy Evropské unie převažují ty, kde se stát pokouší chování obchodních řetězců vůči jejich dodavatelům více či méně striktně regulovat⁶⁸, přičemž v podstatě můžeme tyto státy dělit do tří skupin na:

- a) státy, které ponechávají regulaci významné tržní síly na dobrovolné bázi a podporují přijímání etických kodexů (například Velká Británie),
- b) státy, které zneužívání významné tržní síly brání pomocí úpravy obsažené v obecných právních předpisech - občanský zákoník, zákon o hospodářské soutěži, zákon o cenách atd. (například Německo), a

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 3 As 88/2016 – 40.

⁶⁶ Blíže k problematice ústavnosti zejména senátorský návrh na zahájení řízení o zrušení zákona, který se velmi vydařeným způsobem vypořádává s jednotlivými argumenty pro případnou protiústavnost, a to včetně provedení testu proporcionality.

⁶⁷ Různé pohledy na regulaci vztahu obchodních řetězců a jejich dodavatelů v rámci Evropské unie. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. Brno, 2015, 8. 12. 2015 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/archiv-starsich-prispevku/ruzne-pohledy-na-regulaci-vztahu-obchodnich-retezcu-a-jejich-dodavatelu-v-ramci-evropske-unie.html>.

⁶⁸ BEJČEK, Josef. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 251. ISBN 978-80-210-8185-7.

- c) státy, které přijaly specifickou zákonnou úpravu, zaměřující se výhradně na významnou tržní sílu, její zneužívání a regulaci subjektů, které jí disponují anebo mohou disponovat (například Slovensko).

Na úrovni Evropské unie můžeme také pozorovat snahy regulovat dodavatelsko-odběratelské vztahy na trhu s potravinářským zbožím, a to zejména s ohledem na nekalé obchodní praktiky. Setkáme se s dobrovolnými iniciativami, které spoléhají na určitou míru autoregulace v B2B vztazích napříč řetězcem⁶⁹, jejichž účastníci se svou registrací zavazují k dodržování předem zveřejněného seznamu principů. Další evropskou aktivitou jsou konzultace vyvinuté Evropskou Komisí, které jsou zaměřené na získání dat a názorů od subjektů působících na trhu s potravinovým zbožím.⁷⁰ S takto získanými daty poté orgány Evropské unie dále pracují a inkorporují je do svých dalších dokumentů.

Za významnou lze považovat Zelenou knihu o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží, která mezi nekalé obchodní praktiky řadí zejména nejednoznačné obchodní podmínky, neexistenci písemných smluv, nebo nepoctivé přenesení obchodního rizika.⁷¹ Ve stejné době jako *Zelená kniha* byl Evropskou komisí přijat také *Akční plán pro maloobchod*.⁷² Dalším počinem vzniklým na půdě Evropské unie je Komisí přijaté sdělení o boji proti nekalým obchodním praktikám mezi podniky v rámci potravinového řetězce z roku 2014 a navazující Zpráva Komise Evropskému parlamentu o nekalých obchodních praktikách v potravinářském dodavatelském řetězci z roku 2016. Jde nicméně pouze o deklaratorní a doporučující texty, které shodně jako vhodné řešení pro potlačování nekalých praktik a pro regulaci nevyrovnaného postavení subjektů v rámci potravinového řetězce doporučují dobrovolnou samoregulaci v kombinaci s přiměřenou vnitrostátní právní úpravou. Doporučení Komise pro

⁶⁹ Viz Iniciativa dodavatelského řetězce k obchodním praktikám B2B. The supply chain initiative [online]. Brusel, 2017 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z <http://www.supplychaininitiative.eu/>.

⁷⁰ Např. konzultace Zlepšení potravinového dodavatelského řetězce. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/consultations/initiative-improve-food-supply-chain_cs.

⁷¹ Zelená kniha o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží KOM(2013)0037, str. 18 an.

⁷² Podpora podnikání: Malé a střední podnikání: Společně v maloobchodě a v ochraně proti nekalým obchodním praktikám [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument120403.html>.

vnitrostátní zákonodárce se odvíjí od charakteru úpravy, přičemž Komise ji dělí na obecnou, která v každém konkrétním případě vyžaduje hlubší posouzení (např. Německo) a na úpravu podrobnější, která obsahuje seznam praktik, jež jsou a priori zakázány bez ohledu na konkrétní okolnosti (sem Komise řadí i Českou republiku či Slovensko). Státům využívajícím obecnou, flexibilnější regulaci Komise doporučuje zajistit efektivní uplatňování zákona v praxi, jakož i dostatečné zdroje pro provádění dokazování a pro donucovací činnost. U států, jež zvolily rigidnější, konkrétní právní úpravu, Komise apeluje na uvážení přiměřenosti opatření a rozsahu zakázaných praktik a doporučuje jim posuzovat jednotlivé příklady vždy na základě ekonomických souvislostí.⁷³

⁷³ Zpráva Komise o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v rámci potravinového řetězce ze dne 29. 1. 2016, COM(2016) 32 final, s. 6.

3 Pojem významná tržní síla

Významná tržní síla je pojem, který dal název celému zákonu č. 395/2009 Sb. Nejedná se přitom o pojem unikátní, vyskytující se pouze v jednom konkrétním zákoně, nýbrž se s ním můžeme setkat hned v několika dalších předpisech z oblasti soutěžního práva. Obecně se jedná o určitou vlastnost subjektu, která mu propůjčuje specifické postavení na trhu a jistou míru nezávislosti v chování vůči ostatním subjektům. Taková vlastnost by však neměla být subjektem zneužívána k dosažení prospěchu na úkor jiných. V návaznosti na tuto zjednodušenou definici se nelze ubránit srovnávání významné tržní síly s pojmem dominantního postavení (blíže viz podkapitola 3.5), nicméně jakkoli jsou si oba pojmy blízké a příbuzné, jejich obsah se liší a platí, že pro dosažení významné tržní síly postačí danému subjektu vždy méně než pro dosažení dominantního postavení. Na následujících stranách bude věnována pozornost obsahu pojmu významné tržní síly, různým pojetím její koncepce a kritériím jejího posuzování.

3.1 Zákonná definice pojmu

Zákon o významné tržní síle ve svém aktuálním znění definuje významnou tržní sílu jako „*takové postavení odběratele, v jehož důsledku si odběratel může vynutit bez spravedlivého důvodu výhodu vůči dodavatelům v souvislosti s nákupem potravin nebo přijímáním nebo poskytováním služeb s nákupem nebo prodejem potravin souvisejících.*“⁷⁴

Pro definici je klíčové, že se jedná pouze o *postavení odběratele*, výhoda musí být vynucena *bez spravedlivého důvodu* a zároveň *v souvislosti s nákupem potravin* (nebo poskytováním služeb s tímto souvisejících). Nejsou-li naplněny tyto tři podmínky, o významnou tržní sílu se nikdy nebude jednat. Z definice dále vyplývá, že významnou tržní silou ve smyslu zákona nemůže nikdy disponovat dodavatel a jedná se tedy o postavení vyhrazené pouze odběrateli, případně takzvané nákupní alianci (viz dále). Významná tržní síla může u odběratele rovněž nastat pouze tehdy, pokud u něj dochází k nákupu potravin. Omezuje se tedy na jeden konkrétní sektor zboží a odběratelé podobného postavení v jiných sektorech jí logicky nemohou dosáhnout.

⁷⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 zákona o významné tržní síle.

3.2 Relativní a absolutní pojetí

Při stejném obsahu pojmu významná tržní síla můžeme rozlišovat dvě různá pojetí jeho posuzování, tedy takzvané relativní a absolutní pojetí významné tržní síly. Liší se mezi sebou mírou konkrétnosti, respektive obecnosti, jelikož zatímco relativní přístup umožňuje významnou tržní sílu u daného subjektu v jednom vztahu určit s naprostou jistotou a ve druhém vztahu jej s naprostou jistotou vyvrátit, pojetí absolutní buďto existenci významné tržní síly konstatuje v obou vztazích nebo naopak v žádném z nich.

V pojetí relativním (někdy označováno jako individuální) hraje důležitou roli posouzení reálného vztahu mezi jednotlivými aktéry. Tento přístup je postaven na vzájemném poměru mezi účastníky konkrétního obchodního vztahu a platí, že pravidla stanovená zákonem jsou uplatnitelná pouze v případě, kdy jeden z účastníků disponuje významnou tržní silou. Tou však obvykle nedisponuje ve všech vztazích, jejichž je účastníkem.⁷⁵ Nahlížíme-li na významnou tržní sílu optikou relativního konceptu, odpovídá spíše ekonomické závislosti⁷⁶ dodavatele na odběrateli, nežli statusu odběratele obecně.

Hovoříme-li o pojetí absolutním (resp. objektivním), máme na mysli tržní sílu podnikatele, která je významná vůči všem ostatním aktérům na opačné straně příslušného trhu. V pojetí absolutním není podstatné, kdo je druhou stranou smluvního vztahu a který z aktérů má reálně vyšší obrat či vliv na příslušný trh. Jakmile odběratel splní zákonem dané podmínky a posuzující orgán určí, že disponuje významnou tržní silou, na jakýkoli jeho smluvní vztah se pak bude hledět shodnou optikou významné tržní síly až do té chvíle, kdy podmínky již naplněny nebudou.

Zákon o významné tržní síle ve svém původním znění nechával poněkud široký prostor pro interpretaci a jeho text se jednoznačně nepřikláněl k jedinému možnému pojetí. Nicméně při konkrétním posuzování pochybení jednotlivých odběratelů došel

⁷⁵ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. *Zákon o významné tržní síle: komentář*. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017, Beckovy komentáře, s. 21. ISBN 978-80-7400-679-1.

⁷⁶ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 22. 8. 2011, č.j. ÚOHS-S167/2010-13046/2011/460, bod 34.

Úřad k závěru, že zákon je nutno vykládat ve smyslu absolutním⁷⁷ – ačkoli při soudním přezkumu rozhodnutí Úřadu z tohoto období byl tento postup zpochybněn a jak žalobce, tak soud považovali i relativní koncept za variantu, ke které bylo možno výkladem zákona dospět.⁷⁸ Soud zde navázal určení vhodného pojetí na již uvedené určení cíle zákona, přičemž převáží-li ochrana slabší strany, logickým východiskem je pojetí relativní, naopak při upřednostnění ochrany hospodářské soutěže je na místě aplikovat pojetí absolutní. V daném případě, z důvodu, že považoval obě varianty za rovnocenně přesvědčivé, přiklonil se pro dosažení ústavní konformity soud k variantě příznivější pro žalobce a dal řetězci za pravdu v tom, že Úřad měl jeho postavení posuzovat z hlediska relativního pojetí významné tržní síly. Nicméně ve své argumentaci přisvědčil, že obě hlediska vnímání významné tržní síly mají svá pro a proti a jednoznačně tak nedovodil hledisko, které by považoval za všeobecně vhodnější, pouze rozhodnul o výkladu, který bylo nutno použít v konkrétním případě. Úřad na rozdíl od soudu považuje variantu, že účelem zákona je ochrana slabší smluvní strany za přesvědčivější, a to zejména s přihlédnutím k textu důvodové zprávy k zákonu. Ačkoli tedy uznává, že původní znění zákona o významné tržní síle nedosahovalo dostatečné jednoznačnosti a dávalo možnost k výkladu jak směrem ke konceptu relativnímu, tak absolutnímu, Úřad se při rozhodování přiklonil ke konceptu absolutnímu, poskytujícímu ochranu především dodavatelům obecně jako slabší straně.⁷⁹

Novela zákonem č. 50/2016 Sb. již reflektovala výkladové nesrovnalosti a zákonodárce způsob posuzování významné tržní síly zjevně posunul blíže k pojetí absolutnímu. Důkazem o původně jistě relativnějším pojetí je například úprava znění ustanovení § 3 odst. 1 zákona, které před danou novelou obsahovalo formulaci „vůči dodavatelům“, tedy významná tržní síla byla postavením „odběratele vůči dodavatelům [...]“ kdy si odběratel vůči dodavatelům může vynutit jednostranně výhodné obchodní podmínky.⁸⁰ Zmínka o posuzování tržní síly vůči konkrétnímu dodavateli po novele ze zákona zmizela a byla nahrazena (mimo jiné) formulací „vůči dodavatelům“. Singulár byl nahrazen plurálem a formulace tak již postrádá individuální prvek.

⁷⁷ Informační list Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č. 2/2013, s. 12.

⁷⁸ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 21. 4. 2016, č.j. 30 Af 125/2013-191.

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2017, č.j. 3 As 88/2016 – 40.

⁸⁰ Ustanovení § 3 odst. 1 zákona o významné tržní síle ve znění před novelou zákonem č. 50/2016 Sb.

Za zmínku stojí jistě i to, že z druhého odstavce uvedeného paragrafu (ve kterém jsou uvedena kritéria pro posuzování významné tržní síly odběratele) bylo novelou odstraněno jedno podstatné hledisko, a to tržní podíl dodavatele a jeho finanční síla.⁸¹ Ostatní výslovně jmenovaná kritéria posuzování (viz níže), ať už v zákoně po novele zůstala nebo byla odstraněna, se zaměřují pouze na trh jako takový nebo na odběratele. Zákodárce touto změnou dal jasně najevo, že dodavatele hodlá proti velkým odběratelům chránit bez ohledu na to, jestli jde o dodavatele drobného s nepoměrně menší vyjednávací silou anebo dodavatele v postavení blízcím se dominanci (viz zmínka o tzv. Big 10 výše), který si oproti malému dodavateli může logicky vyjednat mnohem výhodnější podmínky.

Příklon k absolutnímu pojetí uznává i Úřad a ve svém Informačním listu č. 2/2016 uvádí, že pokud je odběratel *„vyhodnocen jako subjekt nacházející se v postavení významné tržní síly, nachází se podle názoru Úřadu v situaci, kdy z pozice významné tržní síly vystupuje vůči všem svým dodavatelům.“*⁸² Úřad zastává ten názor, že není možné, aby se odběratel choval odlišně k různým dodavatelům a právě aplikace zákona o významné tržní síle by měla přispět k rovnějšímu přístupu. Z úhlu pohledu Úřadu jsou sympatie spíše vůči absolutnímu pojetí logické, jelikož toto pojetí eliminuje nutnost zdlouhavého šetření a dokazování a představuje tak pro jeho dozorovou činnost menší administrativní zátěž.

3.3 Posuzování významné tržní síly

Při posuzování toho, zda konkrétní odběratel disponuje (nebo by teoreticky mohl disponovat) významnou tržní silou, se uplatní vyvratitelná domněnka uvedená v ustanovení § 3 odst. 4 zákona o významné tržní síle. Dle této domněnky se má za to, že *„odběratel, jehož obrat za prodej potravin a služeb s tím souvisejících na území České republiky přesáhne 5 mld. Kč za poslední ukončené účetní období v délce 12 měsíců“*⁸³ má významnou tržní sílu. Pokud je odběratel ovládanou osobou, která nedosahuje obratu 5 miliard Kč, může se jeho obrat posuzovat společně s obratem

⁸¹ Znění ustanovení § 3 odst. 2 před novelou: *Významná tržní síla se posuzuje zejména s ohledem na strukturu trhu, překážky vstupu na trh, tržní podíl dodavatele a odběratele, jejich finanční sílu, velikost obchodní sítě odběratele, velikost a umístění jeho jednotlivých prodejen.*

⁸² Informační list Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č. 2/2016, s. 14.

⁸³ Ustanovení § 3 odst. 4 písm. a) zákona o významné tržní síle.

ovládající osoby (vždy se jedná o obrat za prodej potravin a služeb s tím souvisejících) podle písmena b) téhož odstavce. Ke způsobu určování obratu přitom Úřad uvádí na svých webových stránkách, že bere v úvahu tržby odběratele za prodej potravin a za služby poskytnuté dodavatelům potravin, to vše bez daně z přidané hodnoty.⁸⁴

Tedy základním kritériem pro dosažení významné tržní síly je zákonodárcem stanovená finanční hranice vymezující odběratele, který může být považován za natolik velkého hráče, že je třeba jej posuzovat přísněji než subjekty s nižším obratem. Samotné dosažení hranice 5 miliard korun však nestačí k tomu, aby byl jednoznačně určen regulovaný odběratel. Významná tržní síla se totiž podle zákona „*posuzuje zejména s ohledem na strukturu trhu, překážky vstupu na trh a finanční sílu odběratele.*“⁸⁵ Tento demonstrativní výčet kritérií sice v zákoně nalezneme o dva odstavce výše než obratové kritérium, nicméně z postupu Úřadu při šetření, jakož i z jeho výkladových stanovisek vyplývá, že Úřad nejprve bere v potaz velikost odběratele, načež se teprve zabývá dalšími okolnostmi. Tento postup nazývá *dvoustupňovým testem* a považuje jej za podstatu absolutního pojetí významné tržní síly.⁸⁶

Vedle tří demonstrativně uvedených kritérií, o kterých se zákon o významné tržní síle zmiňuje explicitně a které si vypůjčuje ze zákona o ochraně hospodářské soutěže a jeho ustanovení o posuzování tržní síly⁸⁷, by bylo při samotném posuzování možno objevit i další relevantní ukazatele. Sám Úřad pro ochranu hospodářské soutěže přitom v rozhodnutí ve věci COOP Centrum družstvo uvádí, že tři uvedená kritéria jsou „povinně posuzovaná“.⁸⁸ Jako určité *nepovinně posuzované* kritérium si lze jistě představit postavení dodavatele figurujícího v konkrétně posuzovaném vztahu, ačkoli tento faktor by se dal subsumovat i pod pojem povinně posuzované *struktury trhu*. Toto kritérium, stejně tak kritérium překážek vstupu na trh, obsahuje velmi zásadní pojem *trh*, s jehož vymezením je nutno se při hodnocení míry tržní síly vypořádat.

⁸⁴ Souhrn výkladových stanovisek k některým problematickým ustanovením Zákona o VTS. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. 20.7.2017 [cit. 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/vykladova- stanoviska-a-metodiky/souhrn-vykladovych-stanovisek.html>.

⁸⁵ Ustanovení § 3 odst. 2 zákona o významné tržní síle.

⁸⁶ Informační list Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č. 2/2016, s. 4.

⁸⁷ Ustanovení § 10 odst. 2 zákona o ochraně hospodářské soutěže.

⁸⁸ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 3. 8. 2017, č.j. ÚOHS-S0161/2017-22390/2017/461/MNo, bod 47.

3.4 Relevantní trh

Samotný zákon o významné tržní síle definici trhu neobsahuje, nicméně vzhledem k charakteru regulovaného odvětví je jistě možné *per analogiám legis* pracovat se zákonem o ochraně hospodářské soutěže⁸⁹, který v ustanovení definuje relevantní trh jako „trh zboží, které je z hlediska jeho charakteristiky, ceny a zamýšleného použití shodné, porovnatelné nebo vzájemně zastupitelné, a to na území, na němž jsou soutěžní podmínky dostatečně homogenní a zřetelně odlišitelné od sousedících území“.⁹⁰ Dle rozhodovací praxe Úřadu jde přitom při určování relevantního trhu o otázku právní, nikoli skutkovou.⁹¹

Úřad v kontextu posuzování významné tržní síly rozděluje trh ze svého pohledu na trh prodeje potravin konečným spotřebitelům a trh nákupu potravin od dodavatelů. Do relevantního trhu Úřad zahrnuje výše zmiňované *one-stop-shopy* působící na území České republiky, naopak sem nezahrnuje specializované prodejny (pekařství, zelinářství). Problematikou určování relevantního trhu pro účely zákona o významné tržní síle se blíže zabývají autoři komentáře k ustanovení § 3 zákona. Jako nejpodstatnější výkladový problém uvádějí posuzování trhu s potravinami jako takového, aniž by Úřad věnoval pozornost zvláštnostem a konkrétní struktuře jeho jednotlivých sektorů dle kategorií produktů (např. trh s pečivem, trh s mléčnými výrobky).⁹²

Tento problematický postoj Úřadu k posuzování trhu je obzvlášť patrný z rozhodnutí ve věci porušení zákona odběratelem Hruška, kde Úřad vymezuje relevantní trh nákupu potravin za účelem dalšího prodeje na území České republiky od trhu, jenž je na něj fakticky navázán – trhu maloobchodního prodeje potravin, na kterém na straně poptávky vystupují koneční zákazníci (většinou spotřebitelé). Zatímco zákazníci ve zboží napříč sektorem potravin nespátřují ideální substituty, v případě odběratele na straně poptávky soudí Úřad, že dochází k zaměnitelnosti různorodých

⁸⁹ Tamtéž, bod 10.

⁹⁰ Ustanovení § 2 odst. 2 zákona o ochraně hospodářské soutěže.

⁹¹ Rozhodnutí předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 21. 10. 2013, č.j. ÚOHS-R146/2013/TS-20430/320/RJa, bod 134.

⁹² KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 33. ISBN 978-80-7400-679-1.

produktů ve smyslu určité zaměnitelnosti *nákupních tašek s potravinami*, jelikož odběratelé o své zákazníky nesoutěží pomocí nabídky jednotlivých produktů, nýbrž právě nabídky širokého sortimentu zboží. Lze přitom očekávat, že pokud zákazník v prodejně nenalezne jeden konkrétní produkt, nahradí jej ve svém košíku produktem jiným a nebude hledat substitut u jiného prodejce.⁹³

V jiném svém rozhodnutí ve věci odběratele COOP shledává Úřad, že oproti poptávkové straně relevantního trhu je ta nabídková koncentrovaná řádově méně, což dovozuje z širší relevantního trhu. Úřad uznává, že někteří dodavatelé mohou mít v rámci svého odvětví relativně silné postavení, zejména pokud obchodují s tzv. *must-have* produkty, nicméně na souhrnně vymezeném trhu se pak jejich významná pozice takřka rozplývá.⁹⁴

Lze se ztotožnit s názorem vyjádřeným v komentáři k zákonu⁹⁵, že posuzování trhu s potravinami jako celku může vést k tomu, že v konkrétním případě nebude brán dostatečný ohled na postavení daného dodavatele, které by se mohlo při posouzení trhu s konkrétním typem produktů ukázat jako rovnocenné či silnější než odběratelovo, jak ostatně ve výše zmíněném rozhodnutí Úřad uznává. S ohledem na to, že nyní již bezpochyby je za cíl a podstatu zákona o významné tržní síle považována ochrana slabší smluvní strany⁹⁶ pak může přílišná inklinace k tomuto pojetí působit spíše kontraproduktivně a chránit stranu fakticky silnější. Jak je uvedeno v důvodové zprávě k návrhu zákona zrušujícího zákon o významné tržní síle, v případech dodavatele v postavení blízkém dominanci je pro konečného zákazníka prospěšné, aby „*vyjednávací síla obchodníka mohla v těchto případech působit jako tlumící možné negativní projevy dominantního postavení.*“⁹⁷

⁹³ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. 7. 2017, č.j. S0128/2017/TS-18512/2017/460/MDO.

⁹⁴ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 3. 8. 2017, č.j. S0161/2017-22390/2017/461/MNO, bod 38.

⁹⁵ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 33. ISBN 978-80-7400-679-1.

⁹⁶ Informační list Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č. 2/2016, str. 5.

⁹⁷ Návrh poslanců Kalouska a Laudáta z roku 2015 na vydání zákona, kterým se zrušuje zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím

3.5 Významná tržní síla versus dominantní postavení

Již ze samotné podstaty pojmu významná tržní síla tak, jak byl popsán výše, lze dojít k závěru o jeho příbuznosti s jedním z nejpodstatnějších termínů soutěžního práva, a to dominantním postavením. Oba pojmy shodně označují vlastnost subjektu, jehož specifická a silná pozice na trhu mu umožňuje chovat se odlišně od subjektů, které této pozice nedosahují.

Pro srovnání považuji za vhodné uvést, že na evropské úrovni se s pojmem významné tržní síly hojně setkáme v oblasti úpravy telekomunikací, například v rámcové směrnici upravující sítě a služby elektronických komunikací, která definuje podnik s významnou tržní silou jako takový, který má „*bud' samostatně, nebo ve spojení s jinými podniky postavení odpovídající dominantnímu postavení, tj. postavení takové ekonomické síly, která mu umožňuje chovat se ve zjevné míře nezávisle na soutěžitelích, zákaznících a v konečném důsledku i na spotřebitelích.*“⁹⁸

Významná tržní síla v pojetí české legislativy se nicméně na rozdíl od výše uvedené definice od dominantního postavení nijak neodvozuje ani se vůči němu nevymezuje. Významnou tržní sílu však logicky (dle úvah opakovaně využitých v důvodových zprávách k zákonu o významné tržní síle i k jeho novele a dle již výše citovaných stanovisek z období přijímání zákona) můžeme považovat za určitou slabší a v pojetí tohoto zákona také speciální (může jí dosáhnout jen specifická skupina subjektů) formu dominance. Lze v tomto směru hovořit o tzv. *kvalifikované subdominanci (resp. kvazidominanci)* a tento termín využít jako určité synonymum k významné tržní síle v pojetí absolutním.⁹⁹

Podobnost mezi dominancí a významnou tržní silou pak dále nalezneme také s ohledem na využití vyvratitelných domněnek, které se k oběma pojmům vážou. Zatímco zákon o ochraně hospodářské soutěže presumuje neexistenci dominantního

zneužití. Sněmovní tisk č. 478/0, VII. volební období. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=478&CT1=0>.

⁹⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/21/ES ze dne 7. března 2002 o společném předpisovém rámci pro sítě a služby elektronických komunikací (rámcová směrnice), čl. 14 odst. 2.

⁹⁹ Srov. BEJČEK, Josef. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 120 an. ISBN 978-80-210-8185-7.

postavení u soutěžitelů, jejichž tržní podíl nedosáhl 40 %¹⁰⁰, zákon o významné tržní síle naopak a priori presumuje významnou tržní sílu při dosažení obratu 5 miliard Kč. Tedy zákonodárce pro stav, který svým zneužitím může soutěž narušit méně (respektive dle některých názorů vůbec)¹⁰¹, zvolil paradoxně přísnější systém posuzování.

3.6 Nákupní aliance

S pojmem nákupní aliance se v zákoně o významné tržní síle setkáváme poprvé až po novelizaci zákonem č. 50/2016 Sb., čímž se rozšířila osobní působnost zákona. Vedle odběratele se jedná o druhý typ entity, která může disponovat významnou tržní silou. Zákon nákupní aliancí definuje jako *„uskupení odběratelů, vzniklé na základě smlouvy, jiného právního jednání nebo jiné právní skutečnosti, které provádí spolupráci mezi odběrateli v souvislosti s nákupem potravin za účelem jejich dalšího prodeje nebo přijímáním nebo poskytováním služeb s tím souvisejících, nebo bylo za účelem této spolupráce vytvořeno, nezávisle na tom, zda toto uskupení má nebo nemá právní osobnost.“*¹⁰²

K nákupním aliancím se váže stejná vyvratitelná domněnka operující s obratem ve výši 5 miliard Kč za poslední ukončené účetní období v délce 12 měsíců jako u samotného odběratele s tím rozdílem, že obrat nákupní aliance se počítá jako společný obrat všech jejích členů. V praxi dochází ke sdružování v nákupních aliancích¹⁰³ zejména v důsledku snahy o posílení vyjednávací pozice a dosažení technicky jednodušší spolupráce, a to především s významnými dodavateli, patřícími do nadnárodních skupin.¹⁰⁴ Sdružování do nákupních aliancí se vyplácí hlavně drobným odběratelům, kteří se takto mohou svou tržní silou částečně vyrovnat právě subjektům, jejichž tržní síla je považována za významnou. Zákon tedy toto chování logicky

¹⁰⁰ Ustanovení § 10 odst. 3 zákona o ochraně hospodářské soutěže.

¹⁰¹ Viz např. Bejček v článku Úprava tzv. významné tržní síly: přirozený krok k ochraně spotřebitele a slabšího, nebo „papírový tygr“ (a škůdce soutěže a spotřebitele), kde v bodě 3 uvádí, že *„významná tržní síla nedosahující dominance není s to ohrozit, narušit nebo vyloučit soutěž“*.

¹⁰² Ustanovení § 2 písm. c) zákona o významné tržní síle.

¹⁰³ Příkladem nákupní aliance na evropské úrovni je seskupení Coopernic sdružující řetězce Ahold Delhaize, E.Leclerc, COOP Italia a REWE Group. Viz např. VAN ROMPAEY, Stefan. Ahold Delhaize joins both AMS and Coopernic. Retail Detail [online]. 2016, 1.8.2016 [cit. 2018-06-01]. Dostupné z: <https://www.retaildetail.eu/en/news/food/ahold-delhaize-joins-both-ams-and-coopernic>.

¹⁰⁴ Dubanská, B: Nákupní aliance: Benefit pro spotřebitele nebo narušení soutěže? Příspěvek ze Svatomartinské konference 2017.

reflektuje tím způsobem, že jakmile určité uskupení dosáhne obrátové hranice 5 miliard Kč, hledí na něj stejně jako na jednotlivý subjekt, který by byl stejně silný jako členové příslušné aliance dohromady. Tedy nediskriminuje (ať už negativně nebo pozitivně) na základě charakteru či případné absence právní subjektivity toho, kdo významnou tržní sílu má k dispozici.

4 Zneužití významné tržní síly

Samotným vymezením významné tržní síly a jejího držitele, čemuž se věnovala předchozí kapitola, zákon nijak nezasahuje do vztahů mezi subjekty. To, že určitý odběratel (případně nákupní aliance) dosáhl vzhledem ke svému obratu kritériím hranice domněnky významné tržní síly a splnil i další posuzovaná kritéria, samozřejmě ještě automaticky neznamená, že se dopouští protiprávního jednání. Jde pouze o konstatování a velikost jako takovou zákon nepostihuje, nicméně tato velikost může jít ruku v ruce se schopností ovlivňovat trh, respektive rozhodování obchodního partnera. Analogie s přístupem soutěžního práva k dominantnímu postavení je zde opět na místě. Myšlenka právní úpravy spočívá v kritičtějším přístupu k obchodním praktikám, které se obecně na trhu vyskytují, jejichž škodlivost však roste s rostoucím postavením odběratele. Výhody vyplývající pro odběratele z jeho síly jsou vyváženy zpřísněnými požadavky a tím, že jeho obchodní činnost se ocitá pod drobnohledem státní správy.

Zákon o významné tržní síle ve svém ustanovení § 4 odst. 1 prohlašuje, že zneužití významné tržní síly je zakázáno. Z rozhodovací praxe Úřad je přitom patrné, že Úřad za generální klauzuli zneužití významné tržní síly považuje již výše popsané ustanovení § 3 odst. 1 zákona a vymezuje čtyři základní pojmové znaky zneužití. Těmi jsou „(1) vynucení, (2) možnost získání výhody, (3) absence spravedlivého důvodu, (4) vztah vůči dodavatelům v souvislosti s nákupem potravin nebo přijímáním nebo poskytováním služeb s nákupem nebo prodejem potravin souvisejících.“¹⁰⁵ Tento přístup Úřadu, ač logický, nekoresponduje tak docela s výslovným zněním zákona. Daný paragraf totiž primárně vymezuje obecnou charakteristiku pojmu významné tržní síly, nikoli jejího zneužití.

Kromě toho, že případné porušení zákona musí naplnit čtyři uvedené pojmové znaky, musí rovněž naplnit znaky konkrétní skutkové podstaty. Ve znění před novelou z roku 2016 obsahoval zákon výčet takto zakázaných jednání včetně jistých příkázaných jednání ve svých nyní již zrušených přílohách 1 až 6. Těmto přílohám byl vytýkán příliš

¹⁰⁵ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 3. 8. 2017, č. j.:ÚOHS-S0161/2017-22390/2017/461/MNo, bod 59.

kazuistický přístup, jakož i občasná vnitřní rozporuplnost hraničící dle některých autorů s absurditou.¹⁰⁶

V současnosti nalezneme výčet skutkových podstat v ustanovení § 4 odst. 2. Zde zákon demonstrativně vyjmenovává chování, která za zneužití považuje. Vzhledem k tomu, že výčet zakázaných obchodních praktik není uzavřený (viz použití slova *zejména*), nechává zákonodárce zdánlivě prostor pro uvážení dozorového orgánu, který v konkrétním případě teoreticky může za zneužití významné tržní síly prohlásit i jiné než v tomto ustanovení uvedené chování.¹⁰⁷ Nicméně zneužití významné tržní síly je dle dikce ustanovení § 8 považováno za přešůpek, a jelikož správní trestání obecně se analogicky řídí zásadou *nullum crimen sine lege*,¹⁰⁸ nemělo by docházet k vytváření nových skutkových podstat a s tím souvisejícím zásahům do právní jistoty a předvídatelnosti práva. Proto jsem toho názoru, že ačkoli jazykově se díky slovíčku *zejména* jedná v případě § 4 odstavce 2 zcela jistě o výčet demonstrativní, fakticky by měl být považován za výčet taxativní a tím pádem určovat toliko 11 různých způsobů, kterými odběratel může svou významnou tržní sílu zneužít. Prakticky však minimálně pod první z vyčtených způsobů lze podřadit širokou škálu praktik, které se v obchodních vztazích využívají. O konkrétnosti skutkové podstaty tedy nelze příliš hovořit.

Kromě samotného zneužití se pak odběratel s významnou tržní silou může dopustit i dalších přešůpků, z nichž nejpodstatnější a nejproblematičtější (mnohdy problematičtější než samotná skutková podstata zneužití významné tržní síly), je přešůpek popsáný v ustanovení § 8 odst. 1 písm. d), tedy nesjednání povinných náležitostí smlouvy s dodavatelem. Tyto náležitosti zákon vypočítává v paragrafu § 3a, vytvořeném novelou z roku 2016. Kromě toho, že smlouva musí být povinně sjednána v písemné formě, musí vždy obsahovat alespoň způsob uhrazení kupní ceny (při dodržení maximální doby splatnosti 30 dní od doručení faktury), výši veškerých

¹⁰⁶ BEJČEK, Josef, 2012. Úprava tzv. významné tržní síly: přirozený krok k ochraně spotřebitele a slabšího, nebo „papírový tygr“ (a škůdce soutěže a spotřebitele)? Bulletin advokacie 7-8/2012 [online]. [cit. 2018-03-15]. ISSN 1210-6348. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2012/ba_7_8_2012_web.pdf.

¹⁰⁷ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 3. 8. 2017, č. j.:ÚOHS-S0161/2017-22390/2017/461/MNo, bod 60.

¹⁰⁸ Viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 9. 2004, čj. 6 A 173/2002.

peněžních plnění dodavatele (stropovaných hranicí 3 % z ročních tržeb dodavatele z prodeje produktů odběrateli), způsob určení doby dodání a množství jednotlivé dodávky, specifikaci případných služeb poskytovaných dodavateli, dobu garantované platnosti kupní ceny a způsob postoupení pohledávek.

Následující podkapitoly budou věnovány konkrétním praktikám a jednáním, která zákonodárce kvalifikuje jako škodlivé a jejichž používání označuje pro dané odběratele za zneužití jejich významné tržní síly. Pro posouzení rozsahu využívání těchto praktik nechalo v roce 2016 Ministerstvo zemědělství zpracovat průzkum, z jehož výsledků mimo jiné vyplývá, že s níže popsányými negativními praktikami ze strany řetězců se alespoň občas setkala 83 % dodavatelů.¹⁰⁹

4.1 Nerovnovážné smluvní podmínky

Nejšíře formulovaný způsobem, jakým může odběratel zneužít svou významnou tržní sílu, představuje dle ustanovení § 4 odst. 2 písm. a) zákona o významné tržní síle „*sjednávání nebo uplatňování smluvních podmínek, které vytvářejí výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran.*“

Jak uvádí Kindl a Koudelka, lze nalézt podobnost tohoto ustanovení s ustanovením § 433 občanského zákoníku, které chrání slabší stranu ve vztahu k podnikateli, jakož i s ustanovením § 11 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně hospodářské soutěže, které zakazuje soutěžiteli v dominantním postavení vynucování nepřiměřených podmínek ve smlouvách. Tedy při interpretaci ustanovení je vhodné se inspirovat právě výkladem těchto déle existujících a v praxi již aplikovaných institutů.¹¹⁰

Je nutno reflektovat, že zákon nezakazuje smluvní podmínky, které by vytvářely pouhou nerovnováhu, tato nerovnováha musí být vždy *výrazná*. Proto nebudou zpravidla postihováni odběratelé, pokud v jejich smlouvách s dodavateli se vyskytují ujednání, která sice zakládají určitou nerovnováhu v jejich prospěch, nicméně tato nerovnováha nedosahuje dostatečné míry závažnosti či rozpoznatelnosti, případně se

¹⁰⁹ Průzkum *Mapování vztahu velkých maloobchodních řetězců a jejich dodavatelů*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/481244/Pruzkum_retezce.pptx.

¹¹⁰ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 90. ISBN 978-80-7400-679-1.

jedná o nerovnováhu běžnou v obchodních vztazích napříč celým trhem, která je pro dodavatele přijatelná i ve vztahu s odběratelem, který významnou tržní silou nedisponuje. Nerovnováha pak může být v určitém smyslu „zhojena“ tím, že je kompenzována některými příznivějšími podmínkami pro dodavatele. Z tohoto důvodu je vždy v tomto kontextu nutno zkoumat smlouvu jako celek, nikoli izolovaná smluvní ujednání.¹¹¹

Jako výraznou nerovnováhu ve smluvních podmínkách, za kterou budou odběratelé již postihováni, si lze obecně představit takové podmínky, které neúměrně přenáší riziko a náklady na dodavatele, přičemž zároveň odběrateli přísluší významná část výhod a výnosů. Při sjednávání obchodních podmínek je tak třeba dbát na pečlivé vyvážení jednotlivých práv a povinností tak, aby ve svém souhrnu příliš nezávážily jednu ze stran na úkor té druhé.

Pro možné porušení ustanovení § 4 odst. 2 písm. a) bylo Úřadem vedeno řízení proti řetězci Hruška, které však bylo zastaveno a účastníku bylo pouze uloženo splnit závazky, které povedou k nápravě závadného stavu. Řetězec sjednával jako odběratel se svými dodavateli smlouvy, dle kterých nebyl dodavatel oprávněn postoupit, zastavit či jednostranně započíst pohledávku za odběratelem bez jeho předchozího písemného souhlasu s tím, že pokud by dodavatel takto činil bez odběratelova souhlasu, jednání smlouva prohlášovala za neplatné. Pro případ, že by dodavatel tuto povinnost porušil, smlouva zároveň stanovila smluvní pokutu ve výši 30 % z takové pohledávky. Zde se zcela jistě jednalo o výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, kdy se odběratel „*nacházel ve smluvních vztazích se svými dodavateli co do práv a povinností v jednostranně výhodném postavení.*“¹¹²

Není bez zajímavosti, že z formulace zákona lze výkladem dovodit, že by pro odběratele mohlo být paradoxně rizikové i sjednání podmínek, které by vytvářely výraznou nerovnováhu ve prospěch dodavatele, který by se tak ocital v jednostranně výhodném postavení. S ohledem na účel zákona o významné tržní síle a na dosavadní přístup Úřadu při sankcionování odběratelů si však nelze dost dobře představit, že by se

¹¹¹ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 91-92. ISBN 978-80-7400-679-1.

¹¹² Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. 7. 2017, č. j. ÚOHS-S0128/2017/TS-18512/2017/460/MDo, bod 60.

upřednostněním zájmů dodavatele na úkor zájmů vlastních odběratel mohl dopustit zneužití své významné tržní síly.

4.2 Platby bez odpovídajícího protiplnění

De facto speciální způsob výrazné nerovnováhy ve smluvních podmínkách, a tedy dle názoru Úřadu *lex specialis* k výše popsanému ustanovení,¹¹³ představuje další skutková podstata vymezená v ustanovení § 4 odst. 2 písm. b). Zákon zakazuje „*sjednávání nebo získávání jakékoli platby či jiného plnění, za které nebyla poskytnuta služba nebo jiné protiplnění, nebo je nepřiměřené hodnotě skutečně poskytnutého protiplnění.*“

Tímto ustanovením jsou postihovány bonusy, které vůči dodavatelům odběratelé uplatňují a zvyšují tak fakticky finální kupní cenu výrobků, dále konkrétní jednorázové platby, slevy z kupní ceny či její snížení, které však nelze přiřadit ke konkrétnímu protiplnění a nejsou výsledkem férové dohody smluvních stran. I v případě, že dané plnění lze spárovat s konkrétním protiplněním, může být posuzována jeho přiměřenost a může nastat otázka, jestli nešlo pouze o protiplnění symbolické či formálně sjednané, nicméně reálně neuskutečněné. Při sjednávání smluv je tedy třeba dbát na to, aby veškeré poplatky, platby a slevy, které odběratel od dodavatele přijímá v rámci nákupu potravin, měly svůj podklad typicky v poskytnuté službě, úspoře z rozsahu či jiném usnadnění vzájemné spolupráce (např. příspěvek dodavatele na provoz distribučního centra či centrálního skladu odběratele, jehož existence oběma stranám šetří čas i finanční prostředky).

Porušení tohoto ustanovení se dopustil řetězec COOP Centrum družstvo, když některým svým dodavatelům rozeslal dopis, ve kterém „*pod pohrůžkou vylistování 30 % společně obchodovaného sortimentu žádal plošné snížení základních nákupních cen obchodovaných výrobků o 2 %.*“¹¹⁴ Jak ve svém rozhodnutí konstatoval Úřad, v daném případě došlo jednak ke sjednání zakázaného plnění, v některých případech

¹¹³ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. 7. 2017, č. j. ÚOHS-S0128/2017/TS-18512/2017/460/MDo, bod 59.

¹¹⁴ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 3. 8. 2017, č. j. ÚOHS-S0161/2017-22390/2017/461/MNo, bod I.

pak nadto takovéto plnění odběratel přijal, aniž by poskytl jakékoli protiplnění, čímž naplnil skutkovou podstatu zneužití významné tržní síly.

4.3 Platby dodavatele – písemné sjednání a 3% limit

V písmenu c) druhého odstavce nalezneme povinnost odběratele v postavení významné tržní síly písemně sjednat náležitosti jakékoli platby nebo slevy, včetně výše takové platby či slevy, jejího předmětu a rozsahu příslušného protiplnění, a to před dodáním zboží nebo poskytnutím služby. Zákon zde navazuje na ustanovení § 3a, ve kterém určuje povinnou písemnou formu smlouvy, jakož i její povinné náležitosti. Specifickým požadavkem tohoto paragrafu je v písmeni a) limit pro peněžní plnění dodavatele ve výši „3 % z ročních tržeb dodavatele za poslední ukončené účetní období v délce 12 měsíců za potraviny dodané jednotlivému odběrateli v roce, ve kterém došlo k finančnímu plnění.“¹¹⁵

Odběratel se tedy dopustí zneužití významné tržní síly, pokud mu dodavatel poskytne platbu či slevu, která nebyla předem písemně specifikovaná. Tyto platby a slevy bývají v praxi poskytovány převážně za služby marketingového a propagačního charakteru, kterými je odběratel schopen zajistit vyšší prodejnost dodavatelova zboží, za což dodavatel logicky odběrateli platí. Takové služby bývají v praxi často vyžadovány samotnými dodavateli, v jejichž zájmu jsou poskytovány.¹¹⁶ K dosažení souladu se zákonem přitom nestačí, aby smlouva obsahovala blanketní ujednání, které by například stanovilo, že odběratel zajistí propagaci výrobků dodavatele ve svých letácích. Je třeba vždy ujednat konkrétní rozsah dané služby poskytnuté dodavateli (tedy např. počet a velikost letákových oken v daném období) a konkrétní výši finančního plnění. Zároveň platí, že rozsah takto poskytovaných služeb nesmí přesáhnout uvedený tříprocentní limit.

Vytvoření limitu pro služby odběratele dodavatelům, respektive pro výši finančních plnění, jež v této souvislosti dodavatelé mohou odběrateli poskytnout, se bohužel v praxi neseťkalo s příliš pozitivními ohlasy. Tento limit byl k návrhu zákona

¹¹⁵ Ustanovení § 3a písm. a) zákona o významné tržní síle.

¹¹⁶ NERUDA, Robert, ŠIMEČEK, Ivo, PŘEROVSKÝ, Adam. Novela zákona o významné tržní síle posiluje právní nejistotu. Newsletter Havel, Holásek & Partners Evropské právní novinky 12/2015, s. 10. Dostupné z: http://www.havelpartners.cz/images/stories/publikace/eu_legal_news_cz_2015_12.pdf.

připojen poslaneckým návrhem, přičemž poslanci se zde zřejmě inspirovali slovenskou právní úpravou. Ta však limit pro plnění stanovuje pouze ve vztahu k taxativně vyčteným službám, zatímco česká úprava ambiciózně a velmi vágně vztahuje limit na veškerá plnění, která dodavatel poskytuje odběrateli bez ohledu na charakter protiplnění. Zákon tímto vytvořil široký prostor pro interpretační nejasnosti, které musí svými výkladovými stanovisky vyplňovat Úřad a dávat vysvětlení k tomu, jestli existují některé služby či slevy, které by teoreticky bylo možno poskytovat i nad rámec 3 % z ročního obrátu. Dle názoru Úřadu se skutečně jedná o „*platby za poskytnutí veškerých služeb dodavateli ze strany odběratele, který od něho nakupuje potraviny za účelem jejich dalšího prodeje nebo za jiná plnění v souvislosti s nákupem potravin, zejména platby za reklamní a propagační služby, sjednané logistické služby, druhotná vystavení nebo za vyhodnocování a reportování prodejnosti a obrátkovosti zboží dodavatele prodávaného odběratelem,*“ přičemž tato množina však nezahrnuje „*slevy navázané na kupní cenu potravin, např. akční slevy z kupní ceny a zpětné množstevní slevy. Je však nezbytné upozornit na to, že nelze sjednat žádnou ad hoc slevu bez odpovídajícího protiplnění odběratele.*“¹¹⁷

Problematicky může tato limitace působit jak pro odběratele, tak pro dodavatele, kteří mají zájem své výrobky propagovat ve větší míře, než zákon dovoluje. Zejména ve chvíli, kdy se nový dodavatel snaží prosadit na trhu, případně dostat svůj nový výrobek do povědomí spotřebitelů, může mít poměrně velký zájem o propagační služby. Odběratel má však svázané ruce a tuto dodavatelem poptávanou službu je schopen poskytnout jen v omezené míře.¹¹⁸ Vhodným (ani zákonným) řešením pak jistě není, pokud se obě smluvní strany dohodnou na tom, že hodnota plnění bude formálně stanovena pod hranicí odpovídající realitě a dodavatel takto uhradí pouze část plnění a zbytek se projeví ve formě snížení nákupní ceny.

S rozebíraným omezením peněžních plnění úzce souvisí i další ze skutkových podstat zneužití významné tržní síly uvedená v písmeni i) daného ustanovení. Zde se

¹¹⁷ Souhrn výkladových stanovisek k některým problematickým ustanovením Zákona o VTS. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. 20. 7. 2017 [cit. 2018-05-25]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/vykladova-stanoviska-a-metodiky/souhrn-vykladovych-stanovisek.html>.

¹¹⁸ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. *Zákon o významné tržní síle: komentář*. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 60. ISBN 978-80-7400-679-1.

odběrateli zakazuje diskriminovat dodavatele tím, že při srovnatelném plnění sjedná nebo uplatní rozdílné smluvní podmínky pro nákup nebo prodej služeb, a to bez spravedlivého důvodu. Kromě 3% limitu tedy odběratel musí dodržovat i rovný přístup ke svým dodavatelům při určování ceny svých služeb i při rozsahu služeb, který jednotlivým dodavatelům nabídne. Opatrnost je pak na místě zejména při stanovování odměny, kterou dodavatel za službu uhradí. Tato by primárně neměla být navázána na vyšší obratu či postavení dodavatele na trhu.

Ustanovení týkající se 3% limitu pro peněžní plnění představuje dle mého názoru jeden z nejrozporupnějších zásahů zákona o významné tržní síle do obchodního vztahu, potažmo potenciálně až do základních práv jeho subjektů. Zásadním způsobem omezuje spolupráci odběratele s dodavatelem a neumožňuje jim naplno využívat možnosti, jak dosáhnout současného prospěchu obou stran. Domnívám se, že by bylo do budoucna vhodné tento velmi nízký limit zrušit a nechat rozsah služeb plně v dispozici smluvních stran při zachování určitého korektivu férovosti ze strany odběratele (zákaz podmiňování obchodní spolupráce dodavatelovou účastí na marketingových akcích či vyžadování příspěvků a slev navázaných na fiktivní protiplnění), který je však obsažen i v jiných ustanoveních zákona. Případně by stálo za zvážení alespoň navýšení limitu tak, aby mohlo docházet k efektivnější spolupráci při podpoře prodeje výrobků, který je v zájmu jak odběratele, tak dodavatele.

4.4 Slevy z kupní ceny

Další skutkovou podstatou zákona o významné tržní síle, uvedenou v ustanovení § 4 odst. 2 písm. d) je zpětné uplatňování slev z kupní ceny potravin, která již byla dodavatelem vyfakturovaná (a případně i uhrazená) s výjimkou pro případ předem sjednaných množstevních slev. Zákon zde omezuje možnosti manipulování s cenou potravinového zboží předem sjednanou dle ustanovení § 3a písm. a). Dodavatel se chrání proti vynucování zpětných slev silným odběratelem, nicméně zákonodárce zde zapomíná na obchodní aspekt regulované problematiky, kdy pro utvrzení vzájemných

dobrých vztahů a upevnění své pozice může mnohdy i sám dodavatel odběrateli určitou slevu nabídnout.¹¹⁹

Typ slev, jejichž využívání zákon nepovažuje za zneužití významné tržní síly, představují slevy množstevní, někdy též označované jako slevy *objemové*. Jejich sjednávání je ospravedlněno tím, že se často váží na dosažení určitého množství prodaných výrobků a s tím spojené úspory z rozsahu, případně na dosažení předem dojednaného obratu z prodeje výrobků. Dodavatel touto slevou de facto odměňuje svého obchodního partnera za to, že byl schopen dostát svému závazku a prodat dané množství zboží a přenáší na odběratele část svého prospěchu vzniklého úsporami. Nicméně i takové slevy podléhají určitým limitům, jak uvádí ve svých výkladových stanoviscích Úřad. Obecně každá množstevní sleva musí být poskytována na základě spravedlivého důvodu, přiměřeně a ne s cílem zneužití. Při jejím sjednávání je třeba dbát na faktický podíl odběratele na dodavatelských úsporách, jakož i na současném splnění požadavků v zákoně č. 526/1990 Sb., o cenách tak, aby konečná výše kupní ceny po odečtení slevy neznamenal nepřiměřený majetkový prospěch dle tohoto zákona (nákupu zboží za cenu, která „výrazně nedosahuje oprávněných nákladů, nebo nižší, než je cena obvyklá“).¹²⁰ Pro posouzení přípustnosti dané množstevní slevy přitom Úřad používá tzv. „*co by kdyby test*“, jenž srovnává reakce dodavatele na trhu konkurenčním a deformovaném, jakož i „*test oprávněnosti plnění*“, který hodnotí spravedlivost důvodu a přiměřenost plnění.¹²¹

4.5 Platby za přijetí potravin do prodeje

Odběrateli s významnou tržní silou se zakazuje také „*sjednávání nebo uplatňování plateb nebo jiného protiplnění za přijetí potravin do prodeje*“,“¹²² přičemž těmto platbám či poplatkům se v praxi říká *zalistovací poplatek* či *platba za listing* (příbuzným pojmem je i tzv. *regálovné* – poplatek za umístění zboží na určitém

¹¹⁹ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. *Zákon o významné tržní síle: komentář*. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 97. ISBN 978-80-7400-679-1.

¹²⁰ Ustanovení § 2 odst. 5 písm. b) zákona č. 526/1990 Sb., o cenách.

¹²¹ Souhrn výkladových stanovisek k některým problematickým ustanovením Zákona o VTS. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. 20. 7. 2017 [cit. 2018-05-25]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/vykladova-stanoviska-a-metodiky/souhrn-vykladovych-stanovisek.html>.

¹²² Ustanovení § 4 odst. 2 písm. e) zákona o významné tržní síle.

výhodnějším místě v rámci regálu). Uplatňováním této praktiky odběratel po dodavateli požaduje určitou platbu, jejímž přijetím podmiňuje uvedení dodavatelových výrobků do prodeje ve svých pobočkách, přičemž praktika se uplatňuje zejména při otevírání nových poboček či při vstupu nového řetězce na trh. V minulosti některé řetězce požadovaly za přijetí produktů do prodeje poplatky až ve výši 1 % ročního obrátu dodavatele.¹²³

Platby spojené s přijetím potravin do prodeje mohou mít v obchodní praxi své opodstatnění zejména v případech, kdy na trh vstupuje nový výrobek, s jehož zavedením a představením zákazníkům jsou spojeny určité výdaje, ať už na administrativu odběratele, či na propagaci. Typicky je často třeba uspořádat kampaň, která spotřebitele s produktem seznámí či promoční akci, díky které si zákazník pravděpodobněji nový produkt pořídí. Platby za takovéto služby vytvářející spotřebitelské povědomí nicméně zákon fakticky nezakazuje – pouze je omezuje požadavky výše uvedenými (3% limit, písemné sjednání a náležité protiplnění).¹²⁴

4.6 Splatnost kupní ceny

Zákon upravuje v rámci povinných náležitostí smlouvy mezi odběratelem a dodavatelem také maximální dobu splatnosti kupní ceny potravin, pro kterou stanoví limit 30 dní, a to ode dne doručení faktury. Sjednává-li či uplatňuje-li odběratel dobu splatnosti delší, než je tato zákonem povolená, dopouští se zneužití významné tržní síly. Porušení ustanovení o délce splatnosti faktur se v minulosti dopustil řetězec Kaufland, který s některými dodavateli (které považoval za *nezávislé* a vůči nimž tedy nespatořoval svou významnou tržní sílu), sjednával lhůtu splatnosti delší než 30 dní.¹²⁵

V době, kdy byl zákon o významné tržní síle přijímán, mělo toto ustanovení své opodstatnění vzhledem k tomu, že maximální doba splatnosti nebyla právními předpisy upravena a byla ponechána na úpravě smluvními stranami. Od té doby nicméně došlo k transpozici směrnice EP a Rady č. 2011/7/EU, ze dne 16. února 2011, o postupu proti

¹²³ BEJČEK, Josef. Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 137. ISBN 978-80-210-8185-7.

¹²⁴ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. *Zákon o významné tržní síle: komentář*. 1. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 100. ISBN 978-80-7400-679-1.

¹²⁵ Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. 4. 2013, č.j.:ÚOHS-S160/2010-7578/2013/460/APo, body 216 až 236.

opožděným platbám v obchodních transakcích do předpisů soukromého práva. Občanský zákoník tedy v ustanovení § 1963 odst. 1 stanoví, že pokud je obsahem závazku dvou podnikatelů povinnost dodat zboží nebo službu za úplatu, je lhůta splatnosti kupní ceny maximálně 30 dní.

Dalo by se tedy konstatovat, že dané ustanovení je vcelku zbytečně duplicitní, jelikož ochranu zájmu na včasném splácení faktur je již zajištěna, a to v souladu s unijním právem.¹²⁶ Nicméně stojí za zmínku, že ustanovení nacházející se v zákoně o významné tržní síle se přeci jen mírně liší od ustanovení vycházejícího z evropského předpisu. Zatímco transponovaná směrnice váže počátek běhu lhůty splatnosti na několik možných okamžiků s tím, že se uplatní právě ten, který nastane později, dle zákona o významné tržní síle počíná lhůta běžet striktně od okamžiku doručení faktury.¹²⁷

4.7 Vratky

Zákon odběratelům zakazuje rovněž „*sjednávání nebo uplatňování práva na vrácení nakoupených potravin s výjimkou podstatného porušení smlouvy.*“¹²⁸ V obchodní praxi se hovoří o tzv. „vratkách“, které se uplatňují zejména v situacích, kdy odběratel nadhodnotil množství zboží objednaného v rámci promoční akce a zákazníci nakoupili méně produktů, než byl původní odhad. Pro tento případ je v zájmu odběratele vyhradit si právo na vrácení určitého počtu nakoupených produktů zpět dodavateli. Neodporují-li přitom podmínky sjednané vratky dobrým mravům ani zásadám poctivého obchodního styku, pak zásadně není nutno tuto praxi považovat za nepřipustnou.¹²⁹ Typicky při obchodování se spotřebním zbožím vratky sice pro dodavatele znamenají určitou (logistickou, finanční i administrativní) zátěž navíc, nicméně nedochází k znehodnocení vráceného zboží, které může být dále předmětem koupě jiného odběratele.

¹²⁶ Návrh skupiny senátorů na zahájení řízení o zrušení zákona o významné tržní síle, sp. zn. Pl. ÚS 30/16, bod 27.

¹²⁷ Ustanovení § 1963 odst. 1 občanského zákoníku.

¹²⁸ Ustanovení § 4 odst. 2 písm. g) zákona o významné tržní síle.

¹²⁹ Návrh poslanců Miroslava Kalouska a Františka Laudáta na vydání zákona, kterým se zrušuje zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití. Sněmovní tisk č. 478/0, VII. volební období, s. 5. Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=478&CT1=0>.

Nicméně zejména v rámci prodeje potravin, které mají krátkou dobu trvanlivosti, představují vratky pro dodavatele zátěž mnohem významnější. Dodavatel je nucen již jednou prodané zboží buďto znovu naskladnit nebo obratem prodat jinému odběrateli. Lhůta ke spotřebě zákazníkem se však krátí a hrozí, že druhý odběratel již logicky nebude mít zájem o takto znehodnocené zboží, vůči kterému zákazník zpravidla upřednostní zboží čerstvější. Zde se již bezpochyby dá hovořit o vratkách odporujícím dobrým mravům. Takové vratky neprodaného zboží však v dnešní době již nejsou obecně uplatňovanou praktikou. Lze se s nimi dle vyjádření dodavatelů setkat hlavně v sektoru pečiva.¹³⁰

Jiná situace nastává ve chvíli, kdy odběratel koupené zboží vrací z důvodů spočívajících v jeho nedostatečné kvalitě, například pokud dodavatel přerušil teplotní řetězec nebo dodal-li vadně zabalené zboží. Sjednají-li si to dodavatel s odběratelem předem ve smlouvě, a pokud se skutečně jedná o tak závažné pochybení, že zakládá podstatné porušení smlouvy, je možno vratku uplatnit. Jednání zakládající podstatné porušení smlouvy je upraveno v občanském zákoníku a váže se na něj možnost druhé smluvní strany od smlouvy bezodkladně odstoupit.¹³¹ Nicméně toto ustanovení nelze uplatnit bez dalšího, jelikož je dispozitivní a lze se od něj odchýlit a smluvně sjednat jiné podmínky zakládající podstatné porušení smlouvy. Při obchodu s potravinami bude zpravidla docházet k podstatnému porušení tehdy, když vada zboží je dostatečně zásadní a vyskytuje se u většího množství produktů, přičemž pokud by odběratel o takovémto nedostatku věděl při uzavírání smlouvy, takovou smlouvu by s dodavatelem neuzavřel. Dojde-li k takto závažnému porušení, pak má odběratel možnost uplatnit právo na vrácení nakoupených potravin, aniž by tímto jednáním porušil zákon.

Dle některých názorů by pak vratky uplatňované i v případech, kdy není smlouva porušena podstatně, nemusely nutně znamenat porušení zákona, zejména

¹³⁰ SEMERÁDOVÁ, Zuzana. Studie: vratky už se praktikují mň, výhrůžky vylistováním přetrvávají. *Médiář* [online]. Praha: News Media, 2016, 14. 12. 2016 [cit. 2018-05-30]. Dostupné z: <https://retaik.mediar.cz/2016/12/14/studie-vratky-uz-se-praktikuji-min-vyhruzky-vylistovanim-pretrvavaji/>.

¹³¹ Podmínky podstatného porušení smlouvy viz ustanovení § 2002 odst. 1 občanského zákoníku.

pokud výhrada vrácení zboží je navázána na jeho nedostatečnou kvalitu a nepředstavuje výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.¹³²

4.8 Požadování náhrady sankce uložené kontrolním orgánem

Ustanovení § 4 písm. h) stanovuje podmínky pro situace, kdy je odběratel sankcionován kontrolním orgánem a rozhodne se uhrazení pokuty či její části požadovat po dodavateli. Při prodeji potravinářských výrobků bývají pokuty ukládány typicky Státní zemědělskou a potravinářskou inspekcí, Českou obchodní inspekcí nebo Státní veterinární správou, a to například za nedodržení zákonných požadavků na zboží prodávané zákazníkům či porušení hygienických standardů při zacházení s potravinami. Obecně platí, že po obdržení vyrozumění o pochybení a za něj uložené sankci má odběratel možnost ji takzvaně přeúčtovat dodavateli, tedy požadovat její náhradu, avšak pouze v případě, kdy dodavatel pochybení zavinil. Prakticky samozřejmě sankci dozorcímu orgánu uhrazuje pokutovaný odběratel a nevzniká zde žádný vztah mezi orgánem a dodavatelem, který pouze převede danou částku na odběratelův účet.

Odběrateli se však v daném ustanovení zákona zakazuje libovůle při vyúčtování pokut a přenášení ekonomického dopadu na dodavatele, jehož jednání nezapříčinilo pokutovanou protiprávnost. Odběratel a dodavatel mají možnost dle míry individuálního zavinění, a pokud si toto ve smlouvě dojednejí, sankci mezi sebou rozúčtovat tak, aby každý subjekt nesl pouze část odpovědnosti. Neexistuje-li však na straně dodavatele jakékoli zavinění nebo neodpovídá-li vyúčtovaná část pokuty míře dodavatelova zavinění, dopouští se odběratel zneužití významné tržní síly. Použití pojmu *zavinění* v daném kontextu je bohužel poněkud nešťastné, jelikož dodavatelé jsou zpravidla právníckými osobami, u nichž se zavinění při posuzování odpovědnosti za správní delikty zásadně neposuzuje. U právníckých osob hovoříme v tomto ohledu o *přičitatelnosti*. Tedy pokud bude mít odběratel zájem do budoucna sankce či jejich část přenášet na dodavatele, je vhodné smlouvu formulovat spíše tak, aby se dodavatel zavázal k dodržování příslušných právních předpisů a v případě jejich porušení

¹³² KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 103. ISBN 978-80-7400-679-1.

k náhradě škody takto vzniklé – tedy k náhradě sankce, kterou odběratel dozorčímu orgánu uhradil na základě dodavatelova pochybení.¹³³

Je třeba uvést, že ačkoli někteří ze zástupců dodavatelů přefakturování pokut považují za „jeden z nejkřiklavějších projevů zneužívání postavení,¹³⁴ z průzkumu provedeného Ministerstvem zemědělství vyplývá, že s neoprávněným vyúčtováním sankce ze strany odběratele se setkala pouze pětina dodavatelů. Ve zbytku případů se pak dodavatelé shodují na tom, že uplatněné přenášení části sankce je férové a spravedlivé.¹³⁵

4.9 Kontroly kvality

S výše uvedeným přeúčtováním sankcí na základě pochybení dodavatele ohledně kvality potravin souvisí částečně další skutková podstata, která odběrateli zakazuje provádět u dodavatele na jeho účet audit či jinou kontrolu, a to včetně vyžadování rozborů potravin.¹³⁶ Ačkoli v zájmu odběratele, jakožto subjektu, v jehož pobočce se zboží prodává konečnému spotřebiteli a jehož mediální obraz může být nekvalitními potravinami poškozen, je ujistit se o dodržování standardů při výrobě, nesmí odběratel náklady na takovou kontrolu přenášet na dodavatele. Audit či kontrolu však provést smí, pokud veškeré náklady hradí z vlastních prostředků. Pro zajištění vyhovující kvality potravin pak může odběratel využít i smluvní ujednání, ukládající dodavateli povinnost dodržovat při zpracování produktů požadavky platných právních předpisů, a to pod sankcí (přiměřené) smluvní pokuty. Dalším prostředkem, kterým odběratel může zajistit, aby dodavatel neposkytoval vadné zboží, je požadování určitých certifikátů kvality, jimiž dodavatel může disponovat.

Na předchozí uvedenou skutkovou podstatu pak navazuje poslední z výčtu forem zneužití významné tržní síly. Odběrateli se zakazuje „nerespektování výsledků

¹³³ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. *Zákon o významné tržní síle: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 105. ISBN 978-80-7400-679-1.

¹³⁴ DOSTÁL, Dalibor. Začal platit zákon o významné tržní síle, chyby vadí zemědělcům i českým obchodníkům. Businessinfo.cz [online]. 2016, 23.3.2016 [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zacal-platit-zakon-o-vyznamne-trzni-sile-chyby-vadi-zemedelcum-i-ceskym-obchodnikum-85047.html>.

¹³⁵ Výsledky průzkumu *Mapování vztahu velkých maloobchodních řetězců a jejich dodavatelů*. Dostupné z: eagri.cz/public/web/file/481244/Pruzkum_retezce.pptx.

¹³⁶ Ustanovení § 4 odst. 2 písm. j) zákona o významné tržní síle.

úřední kontroly potravin provedené orgány státního dozoru.“¹³⁷ Půjde přitom zřejmě o kontrolu provedenou u dodavatele, přičemž odběratel by například neměl v návaznosti na kontrolu, která nenalezla pochybení, provést ještě kontrolu vlastní ve smyslu předchozího odstavce. Veřejnoprávní kontrola by tak měla mít vždy vyšší váhu než kontrola soukromoprávní. Nutno podotknout, že ustanovení by se nemělo vztahovat na případy, kdy je příslušná kontrola provedena u odběratele a ten se rozhodne proti jejím výsledkům bránit pomocí zákonných opravných prostředků.¹³⁸

4.10 Dosavadní zneužívání významné tržní síly

Jak již bylo několikrát zmíněno, dozor nad dodržováním zákona o významné tržní síle provádí dle dikce zákona Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Již od počátku účinnosti zákona byl Úřad poměrně činný jak při šetření z vlastní iniciativy, tak při přijímání podnětů od dodavatelů. Ke konci roku 2017 vydal Úřad ve věci zneužití významné tržní síly již celkem 8 rozhodnutí a zahájil celkem 16 řízení. Z výroční zprávy za rok 2017 přitom vyplývá, že jen v tomto roce bylo zahájeno 6 správních řízení a byla vydána 4 rozhodnutí, z toho ve dvou případech byla udělena pokuta a ve dvou bylo pouze rozhodnuto o přijetí závazku odběratelem. Pokuty udělované odběratelům mohou být vyměřeny až ve výši 10 % z jejich ročního obrátu a pohybují se tedy i v řádech stovek milionů korun (v roce 2017 obdržel řetězec Globus pokutu ve výši 183 milionů Kč).¹³⁹ Lze proto důvodně očekávat, že odběratelé se budou proti rozhodnutím bránit opravnými prostředky a do budoucna by tak mělo dojít k vydání druhoinstančních rozhodnutí, jakož i rozsudků správních soudů, které by mohly napomoci bližšímu objasnění výkladu zákona.

¹³⁷ Ustanovení § 4 odst. 2 písm. k) zákona o významné tržní síle.

¹³⁸ KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. Zákon o významné tržní síle: komentář. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře, s. 109. ISBN 978-80-7400-679-1.

¹³⁹ Výroční zpráva Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže pro rok 2017. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/aktuality-z-vyznamne-trzni-sily/2414-vyrocní-zprava-2017.html>.

Závěr

Zákon o významné tržní síle, navzdory své stručnosti a možná právě pro ni, skýtá ještě mnoho prostoru pro zamýšlení se nad jeho přínosy i mezerami. Předchozí stránky nicméně představují vymezení jeho základní myšlenky tak, jak jsem ji stihla poznat během své praxe i během studování teoretických materiálů, které se této problematice věnují. Na počátku psaní jsem si stanovila následující cíle: zhodnocení dosavadního přínosu zákona, jeho posouzení jako celku a náhled na věc optikou konfliktu smluvní svobody a ochrany slabší smluvní strany. V jednotlivých kapitolách jsem průběžně uváděla jak názory odborníků, tak své vlastní, včetně návrhů na případné zlepšení efektivity a kvality zákona.

Co se týče pozitivních dopadů zákona o významné tržní síle, je třeba uvést, že ještě předtím, než byl vůbec našimi zákonodárci přijat, stihl ve společnosti rozpoutat debatu nad vztahy mezi dodavateli a odběrateli potravin, které mnohdy nefungují tak, jak by bylo pro všechny zúčastněné včetně konečných zákazníků ideální. V tomto vidím nesporný přínos legislativní snahy, která zareagovala na ne zcela optimální společenskou situaci. Od nabytí účinnosti pak zákon stihl zapůsobit na aktéry na trhu tak, že některé bezesporu škodlivé praktiky byly skutečně zdárně eliminovány. Zákon o významné tržní síle působí na velké dodavatele jako určitý „strašák“, díky kterému si uvědomili nevhodnost svého jednání, které ještě donedávna nepodléhalo žádným sankcím. Zákon odběratele usměrnil ve vynucování jednostranně nevýhodných podmínek. Nevyužil k tomu apel na jejich mravní citění, jak se o to pokoušely některé iniciativy založené na dobrovolné bázi, ale hrozbu tvrdých sankcí a případné ztráty zákazníků, kteří by se o jejich nezákonném přístupu k dodavatelům mohli dozvědět. Vyjednávací síla dodavatelů tímto vůči odběratelům s významnou tržní silou posílila a odběratelé si již nemohou dovolit tolik, co před rokem 2010. Škodlivých praktik uplatňovaných řetězci ubylo, vztahy jsou korektnější. Vidina neohlášeného místního šetření Úřadu a následných stamilionových pokut zapůsobila. Z projevů laické veřejnosti zejména formou příspěvků v internetových diskuzích pod články, které se problematiky řetězců týkají, je evidentní, že občané přijatou právní úpravu považují za prospěšnou. Ztotožňují se s názorem autorů zákona na nepřijatelnou nerovnováhu v dodavatelsko-odběratelských vztazích a nutnost zásahu formou veřejnoprávní regulace.

Je však také třeba upozornit na to, že tento zásah s sebou přinesl i řadu negativních aspektů. Jak jsem již naznačila v předchozích kapitolách, vzhledem ke svým pracovním zkušenostem nesouhlasím plně s tvrzením, že každý dodavatel je automaticky ve vztahu s odběratelem, který má významnou tržní sílu, slabší smluvní stranou. Jsem přesvědčená o tom, že vůči reálně slabším hráčům je skutečně třeba chování řetězců usměrňovat, jelikož jejich postavení jim opravdu umožňuje vymoci si nespravedlivé výhody. Nicméně pokud se jedná o vztahy se silnými dodavateli, jsem toho názoru, že zásah do smluvní svobody zde není na místě a smluvním stranám by se měla ponechat větší volnost v tom, jak své vzájemné vztahy uspořádají. Přikláním se tedy k tomu, že absolutní pojetí významné tržní síly v podobě, ve které se dnes uplatňuje, by pro skutečné dosažení cíle zákona mělo být nahrazeno. Za vhodnější považuji pojetí relativní, které by respektovalo zvláštnosti konkrétního vztahu a ochranu aplikovalo pouze tam, kde ji jedna ze stran skutečně potřebuje. Na druhou stranu je nicméně nutné zvážit, že pro zakotvení relativního konceptu by bylo třeba buďto velmi pečlivě zformulovat kritéria pro určení reálně slabší strany, nebo významně rozšířit personální substrát Úřadu, který by důkladně posuzoval každý daný případ.

Za další negativum zákona o významné tržní síle pak považuji jeho nevalnou legislativní kvalitu, na kterou upozorňují často i autoři komentáře k zákonu. Zákon je v mnoha ohledech nejednoznačný a vzhledem k tomu, jak vysoké sankce hrozí za jeho porušení, neposkytuje dostatečnou záruku právní jistoty a předvídatelnosti. To se týká zejména ustanovení obsahujícího jednotlivé skutkové podstaty zneužití významné tržní síly, ale také definice významné tržní síly a kritérií jejího posuzování, jakož i často vágně vymezených povinných náležitostí smluv. Odběratelé jsou tak nuceni spoléhat na to, že jimi aplikovaný výklad nepovede k porušení zákona, případně žádat Úřad o dodatečná výkladová stanoviska, která se nicméně v čase mohou měnit. Spatřuji zde tedy zásah do právní jistoty, který by bylo vhodné eliminovat důkladnou novelizací zákona, a to ideálně za spolupráce zástupců nejen dozorového orgánu, ale i dodavatelů a odběratelů.

Zákon o významné tržní síle, jakožto zvláštní regulaci vztahu mezi dodavatelem a odběratelem potravin, lze ve výsledku označit za právní předpis, jehož původně bezesporu společensky prospěšný účel byl bohužel částečně upozaděn jeho zjevnými nedostatky. Budou-li tyto nedostatky do budoucna odstraněny, ať už formou novelizace

či zrušení některých problematických ustanovení Ústavním soudem, potenciál regulace by mohl být naplněn v mnohem větší míře a za ochotnější spolupráce postihovaných subjektů. Umožní-li zákon větší prostor pro uplatnění smluvní svobody a konkretizuje-li současně požadavky směřující k ochraně (reálně) slabší smluvní strany, má možnost dosáhnout jak pozitivních ohlasů ze strany odborné veřejnosti, tak širšího respektu ze strany odběratelů. Zákon, který jeho adresáti respektují a jehož kvalita a soulad s ústavním pořádkem nejsou napadány, má pak větší šanci na to, aby byl v praxi dodržován a dosáhnul tak svého cíle.

Seznam použitých zdrojů

1. Použitá literatura

Behind the brands: food justice and the 'big 10' food and beverage companies. Oxfam GB, 2013. ISBN 9781780772516.

BEJČEK, Josef. *Smluvní svoboda a ochrana slabšího obchodníka*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8185-7.

ČERNÁ, Stanislava, Ivana ŠTENGLOVÁ, Irena PELIKÁNOVÁ a Jan DĚDIČ. *Obchodní právo: podnikatel, podnikání, závazky s účastí podnikatele*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-333-4.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ, et al. *Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

KINDL, Jiří, KOUDELKA, Martin. *Zákon o významné tržní síle: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-679-1.

TINTĚRA, Tomáš, Petr PODRAZIL a Pavel PETR. *Základy závazkového práva*. Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-124-3.

VOJÍK, Vladimír. *Specifika podnikání malých a středních podniků v tuzemsku a zahraničí*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-534-2.

2. Použité internetové zdroje

Antimonopolní úřad podezřívá Kaufland a Ahold z porušení zákona. *Idnes.cz* [online]. MAFRA, 2010, 9. 7. 2010 [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: https://ekonomika.idnes.cz/antimonopolni-urad-podezriva-kaufland-a-ahold-z-poruseni-zakona-p8y-/ekonomika.aspx?c=A100709_104430_ekonomika_vem.

DOHNAL, Jakub. K novele zákona o významné tržní síle. Epravo.cz [online]. 2016, 15.4.2016 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-novele-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-101105.html>.

DOSTÁL, Dalibor. Začal platit zákon o významné tržní síle, chyby vadí zemědělcům i českým obchodníkům. Businessinfo.cz [online]. 2016, 23. 3. 2016 [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zacal-platit-zakon-o-vyznamne-trzni-sile-chyby-vadi-zemedelcum-i-ceskym-obchodnikum-85047.html>.

European Competition Network. 2012. Report on competition law enforcement and market monitoring activities by European competition authorities in the food sector. 24. 5. 2012. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/ecn/documents.html>.

GLOGAR, Martin. Novela zákona o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů. Právní prostor [online]. 2016, 18. 2. 2016 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-pri-prodeji-zemedelskych-a-potravinarskych-produktu>.

HUDECOVÁ, Lucia. Novela soutěžního zákona v souvislosti s významnou tržní silou. Newsletter advokátní kanceláře Havel, Holásek & Partners Evropské právní novinky 10/2011. Dostupné z: http://www.havelpartners.cz/images/stories/publikace/eu_legal_news_cz_2011_10.pdf.

NERUDA, Robert, ŠIMEČEK, Ivo, PŘEROVSKÝ, Adam. Novela zákona o významné tržní síle posiluje právní nejistotu. Newsletter advokátní kanceláře Havel, Holásek & Partners Evropské právní novinky 12/2015, s. 10. Dostupné z: http://www.havelpartners.cz/images/stories/publikace/eu_legal_news_cz_2015_12.pdf.

Obchodníci pošlou EK stížnost na zákon o tržní síle. Hospodářská komora České republiky [online]. 24.6.2010 [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <https://www.komora.cz/news/obchodnici-poslou-ek-stiznost-na-zakon-o-trzni-sile/>.

PLACHÝ, Jiří. Existence zákona o významné tržní síle v otaznících. Epravo.cz [online]. 2013, 14.5.2013 [cit. 2018-02-28]. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/existence-zakona-o-vyznamne-trzni-sile-v-otaznicich-90654.html?mail>.

Podpora podnikání: Malé a střední podnikání: Společně v maloobchodě a v ochraně proti nekalým obchodním praktikám [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument120403.html>.

Různé pohledy na regulaci vztahu obchodních řetězců a jejich dodavatelů v rámci Evropské unie. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. Brno, 2015, 8. 12. 2015 [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/archiv-starsich-prispevku/ruzne-pohledy-na-regulaci-vztahu-obchodnich-retezcu-a-jejich-dodavatelu-v-ramci-evropske-unie.html>.

SEMERÁDOVÁ, Zuzana. Studie: vratky už se praktikují méně, výhružky vylistováním přetrvávají. *Médiář* [online]. Praha: News Media, 2016, 14. 12. 2016 [cit. 2018-05-30]. Dostupné z: <https://retailek.mediar.cz/2016/12/14/studie-vratky-uz-se-praktikuji-min-vyhruzky-vylistovanim-pretrvavaji/https://retailek.mediar.cz/2016/12/14/studie-vratky-uz-se-praktikuji-min-vyhruzky-vylistovanim-pretrvavaji/>.

Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR: PŘIJETÍ ZÁKONA O VÝZNAMNÉ TRŽNÍ SÍLE A JEJÍM ZNEUŽITÍ JE POLITICKÝM ROZHODNUTÍM. Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR [online]. 10. 9. 2009 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <http://www.socr.cz/clanek/clanek-4614/>.

Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR: Stížnost na porušení evropského práva Českou republikou. Dostupné z: <http://www.foodnet.cz/polozka/?jmeno=St%C3%AD%C5%BEost+na+poru%C5%A1en%C3%AD+evropsk%C3%A9ho+pr%C3%A1va+%C4%8Ceskou+republikou&id=25533>.

Svaz obchodu a cestovního ruchu: TRŽBY: RŮST MALOOBCHODU STEJNĚ SILNÝ JAKO PŘEDLONI. Dostupné z <http://www.socr.cz/clanek/trzby-rust-maloobchodu-stejne-silny-jako-predloni/>.

Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR: Vývoj maloobchodu v ČR v roce 2016, Praha, 7. 3. 2017. Dostupné z: <http://www.socr.cz/file/3847/SOCR%20CR%20-%207.%203.%202017%20-20Vyvoj%20maloobchodu%20v%20CR%20v%20roce%202016.pdf>.

The supply chain initiative [online]. Brusel, 2017 [cit. 2018-03-10]. Dostupné z <http://www.supplychaininitiative.eu/>.

TROJAN, Oldřich. Významná tržní síla. EPRAVO.CZ – Sbíрка zákonů, judikatura, právo [online]. Praha, 2010, 10.3.2010 [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyznamna-trzni-sila-60496.html>.

VAN ROMPAEY, Stefan. Ahold Delhaize joins both AMS and Coopernic. Retail Detail [online]. 2016, 1.8.2016 [cit. 2018-06-01]. Dostupné z: <https://www.retaildetail.eu/en/news/food/ahold-delhaize-joins-both-ams-and-coopernic>.

VEŘEJNÁ DISKUSE K NÁVRHU ZRUŠENÍ ZÁKONA O VÝZNAMNÉ TRŽNÍ SÍLE. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. 13.4.2011 [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/aktuality-z-hospodarske-souteze/1293-verejna-diskuse-k-navrhu-zruseni-zakona-o-vyznamne-trzni-sile.html>.

Významná tržní síla. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. [cit. 2018-02-26]. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila.html>.

ZÁKON O VÝZNAMNÉ TRŽNÍ SÍLE. Potravinářská komora České republiky 2002 - 2016 [online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.foodnet.cz/slozka/?jmeno=Z%C3%A1kon+o+v%C3%BDznamn%C3%A9+tr%C5%BEen%C3%AD+s%C3%ADle+p%C5%99i+prodeji+zem%C4%9Bd%C4%9Blsk%C3%BDch+a+potravin%C3%A1%C5%99sk%C3%BDch+produkt%C5%AF+a+jej%C3%ADm+zneu%C5%BEit%C3%AD&id=851%C2%B4>.

3. Použité právní předpisy

Zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže).

Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách.

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích).

Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/21/ES ze dne 7. března 2002 o společném předpisovém rámci pro sítě a služby elektronických komunikací (rámcová směrnice).

4. Použité dokumenty Evropské unie

Evropská komise. *The economic impact of modern retail on choice and innovation in the EU food sector*. Lucemburk, 2014. ISBN 978-92-79-40324-8.

European Competition Network. 2012. Report on competition law enforcement and market monitoring activities by European competition authorities in the food sector.

Dostupné z: <http://ec.europa.eu/competition/ecn/documents.html>.

Konzultace Zlepšení potravinového dodavatelského řetězce. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/consultations/initiative-improve-food-supply-chain_cs.

Zelená kniha o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v Evropě v dodavatelském řetězci v oblasti potravinového a nepotravinového zboží KOM(2013)0037.

Zpráva Komise o nekalých obchodních praktikách mezi podniky v rámci potravinového řetězce ze dne 29. 1. 2016, COM(2016) 32 final.

5. Použitá judikatura

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 9. 2004, čj. 6 A 173/2002.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2010, sp. zn. IV.ÚS 654/10.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 1. 2011, sp. zn. 59 ICm 1107/2010-28.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 3 As 88/2016 – 40.

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 21. 4. 2016, č.j. 30 Af 125/2013-191.

6. Použité dokumenty a rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže

Informační list Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č. 2/2013.

Informační list Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže č. 2/2016.

Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 22. 8. 2011, č.j. ÚOHS-S167/2010-13046/2011/460.

Rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 24. 4. 2013, č. j. ÚOHS-S160/2010-7578/2013/460/APo.

Rozhodnutí předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 21. 10. 2013, č.j. ÚOHS-R146/2013/TS-20430/320/RJa.

Rozhodnutí ÚOHS ze dne 24. 7. 2017, č.j. S0128/2017/TS-18512/2017/460/MDO.

Rozhodnutí ÚOHS ze dne 3. 8. 2017, č. j. S0161/2017-22390/2017/461/MNO.

Souhrn výkladových stanovisek k některým problematickým ustanovením Zákona o VTS. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže [online]. 20.7.2017 [cit. 2018-05-25]. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/vykladova- stanoviska-a- metodiky/souhrn-vykladovych-stanovisek.html>.

Výroční zpráva Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže pro rok 2017. Dostupné z: <http://www.uohs.cz/cs/vyznamna-trzni-sila/aktuality-z-vyznamne-trzni-sily/2414- vyrocní-zprava-2017.html>.

7. Použité sněmovní a senátní tisky

Návrh poslanců Michala Haška, Petra Zgarby, Františka Novosada, Václava Grünera, Ladislava Skopala a Josefa Čerňanského na vydání zákona o významné tržní síle a jejím zneužití. Sněmovní tisk č. 421/0, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/pdf/00/02/59/00025973.pdf>.

Stanovisko vlády k návrhu zákona o významné tržní síle a jejím zneužití předložené dopisem předsedy vlády Mirka Topolánka ze dne 17. března 2008 (č. j. 04427/08-OVA), sněmovní tisk č. 431, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/02/64/00026400.pdf>.

Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití, ze dne 25. 9. 2009. Sněmovní tisk č. 431/6, V. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/05/83/00058364.pdf>.

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití, sněmovní tisk 444/0, VII. volební období. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/11/39/00113940.pdf>.

Návrh poslanců Kalouska a Laudáta z roku 2015 na vydání zákona, kterým se zrušuje zákon č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a

potravinářských produktů a jejím zneužití. Sněmovní tisk č. 478/0, VII. volební období.
Dostupné z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=478&CT1=0>.

217. usnesení Senátu z 8. schůze dne 17. června 2009 k návrhu zákona o významné tržní síle a jejím zneužití (senátní tisk č. 86). Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=52433>.

8. Ostatní použité zdroje

Návrh skupiny senátorů na zahájení řízení o zrušení zákona o významné tržní síle, sp. zn. Pl. ÚS 30/16. Dostupný z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Navrh_skupiny_senatoru_Pl_US_30_16.pdf.

Návrh skupiny senátorů na zrušení zákona o významné tržní síle sp. zn. Pl. ÚS 27/17.

Průzkum *Mapování vztahu velkých maloobchodních řetězců a jejich dodavatelů*. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/481244/Pruzkum_retezce.pptx.

Příspěvky ze Svatomartinské konference Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže 2017.

Název práce: Zvláštní regulace závazkového vztahu mezi dodavatelem a odběratelem potravin

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje zejména problematice zákona č. 395/2009 Sb., o významné tržní síle při prodeji zemědělských a potravinářských produktů a jejím zneužití. Tento zákon se vztahuje na vztahy mezi dodavatelem potravin a odběratelem, kteří v důsledku svého významného postavení mají možnost si vůči dodavatelům vynutit jednostranně výhodné podmínky a zneužít tak své síly. Zkoumán je dopad zákona na obchodní vztahy mezi dodavatelem a odběratelem potravin, jakož i konflikt zásady ochrany slabší smluvní strany a smluvní volnosti při aplikaci zákona. První kapitola obsahuje analýzu dodavatelsko-odběratelského vztahu a trhu s potravinami, na kterém je vztah realizován. Vedle definice potravin jsou zde uvedeny charakteristiky jednotlivých aktérů, vývoj trhu v čase a zhodnocena je možnost obou stran vztahu ovlivnit jeho podmínky. Druhá kapitola se věnuje samotnému zákonu o významné tržní síle, zejména jeho primárnímu účelu, okolnostem jeho přijetí a následným reakcím dotčených stran i veřejnosti. Popsán je proces novelizace v roce 2016 a změny, které s sebou přinesla. Pozornost je věnována i úvahám nad souladem zákona s ústavním pořádkem s ohledem na již podaný návrh na zrušení zákona a na výhrady posuzovaných odběratelů v rámci soudního přezkumu rozhodnutí dozorového orgánu. Následuje rozbor pojmu významná tržní síla, jeho posuzování a dvou různých pojetí (absolutní a relativní). Kapitola zároveň obsahuje i srovnání významné tržní síly s dominantním postavením a představení pojmu nákupní aliance jakožto subjektu, který může dosáhnout významné tržní síly. Čtvrtá kapitola je věnována jednotlivým praktikám naplňujícím skutkovou podstatu zneužití významné tržní síly. K výčtu zakázaných jednání jsou uvedeny příklady z praxe. Hodnocen je škodlivý vliv praktik na trh a na jednotlivé dodavatele i jejich výskyt v praxi. Je zde uvedena statistika postihování zneužití významné tržní síly od počátku účinnosti zákona. V závěru pak práce hodnotí dosavadní přínos zákona, jeho pozitiva a negativa a budoucí potenciál.

Klíčová slova: významná tržní síla, slabší smluvní strana, trh s potravinami

Name of thesis: Special regulation of obligations between food suppliers and clients

Abstract

The thesis addresses the issues connected to Act No. 395/2009 Coll., on significant market power in the sale of agricultural and food products and abuse thereof. The Act applies to obligations between suppliers of food products and buyers with such market power which allows them to use disadvantageous business conditions towards their suppliers, abusing their power. The Act's impact on the business relationships between suppliers and buyers in particular is considered as well as the conflict between the principles of protection of weaker contracting party and contractual freedom. The first chapter contains an analysis of the supplier-buyer relationship and the food market which serves as its platform. Beside the definition of food products, the chapter contains characterization of both parties, the evolution of the food market over time and evaluation of the capability of both suppliers and buyers to affect the conditions of their relationship. The second chapter deals with the Significant Market Power Act itself, particularly its purpose, circumstances of its adoption and the subsequent reactions of the interested parties and the public. The process of the Act's amendment in 2016 is described as well as the changes it brought. The Act's compliance with the constitutional order is contemplated, with regard to the filed motion for annulment of the Act and the objections of buyers to decisions of the supervisory office, followed by the analysis of the concept of significant market power, its assessment and the two different approaches to the concept (absolute and relative). The chapter also includes a comparison of significant market power and dominant position and the introduction of the buying alliance as a subject which can potentially achieve significant market power. The fourth chapter describes the particular practices which can constitute the abuse of significant market power. The list of forbidden behaviours is accompanied by examples from business practice. The harmful influence of such practices on the market and on suppliers is evaluated. The chapter contains a statistic of sanctions given for the abuse of significant market power since the Act was adopted. In its conclusion, the thesis evaluates the Act with regard to its benefits so far, its strengths and weaknesses and its future potential.

Keywords: significant market power, weaker contracting party, food market